

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk. 198. koosolek. 11. detsembril 1931.

Sisu:

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
2. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse § 4 muutmise seadus — I lugemisel.
3. Maksustamiskorralduse seadus — I lugemisel.
4. Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seadus — I lugemisel.
5. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 33-a muutmise seadus — I lugemisel.
6. Eesti Apostliku õigeusu kiriku (liidu) kinnisvarade korraldamise seadus — I lugemisel.
7. L. Johanson'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. raudtee tarbeteks krediidi määramise seaduse rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu;

2. raadiosaate- või -vastuvõtuseadete loata ülesseadmise ja kasutamise kohta antud karistuseeskirjade muutmise seaduse üldkomisjoni;

3. välismaksuvahendite liikumise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

2. Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse § 4 muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Martinson: Kuna Saaremaal veel osa maid ümber hindamata, siis kujunes seal kinnisvaramaks ühel osal maksjatel uue kinnisvaramaksu seaduse järgi ebaloomulikuks. Selle tagajärjel esitas valitsus Riigikogule seaduseelnõu kinnisvaramaksu muutmise kohta, mis käis ainult Saaremaa kohta. Rahaasjanduse komisjon asus selle küsimuse arutamisel laialisemale seisuko-

hale ja asus küsimust käsitama terves kinnisvaramaksu seaduse ulatuses ka mandri kohta, sest ühele osale uue maahindamise tagajärjel tundus kinnisvaramaks ka mannermaal kõrgena. Praegumaksva kinnisvaramaksu seaduse põhjal ja uue hindamise andmetel ei ole see maks kujunenud igalpool õiglaselt, ja silmas pidades rasket majanduslikku seisukorda, läks see maks ikka järjest suuremaks ja suuremaks. Nii et rahaasjanduse komisjonile tundus õiglasena, küsimust täies ulatuses arutada. Rahaasjanduse komisjon ei olnud selle vastu, et Saaremaal kinnisvaramaksu seal, kus ümberhindamised alles läbi viimata, võtta 1930. aasta kinnisvaramaksu suuruses. Rahaasjanduse komisjon esitaski sooviavalduse, et kinnisvaramaksu tuleks reguleerida mitte üksi Saaremaal, vaid ka mannermaal. Sellelt seisukohalt tehti ettepanekud rahaasjanduse komisjoni poolt, mis läksid valitsusse kaalumiseks, ja valitsus neid kaaludes tuli seisukohale, et kinnisvaramaksu ka mannermaal tuleb kohandada ja käesoleval aastal mitte uusi hindamisi kinnisvaramaksu suhtes aluseks võtta. Valitsuse seisukoht oli sarnane, et neile, kellele uute kinnisvara hindamiste järgi kinnisvaramaks on vähenenud, jäetakse vähem maks, kellel aga võrreldes 1930. a. uute hindamiste tõttu kinnisvaramaks on tõusnud, neilt võetakse maksu mitte uue hindamise järgi, vaid võetakse möödunud 1930. a. kinnisvaramaksu suuruses, ja peale selle alandatakse veel kõigile seda maksu 20% võrra.

See seisukoht võeti ka komisjoni poolt vastu, ja selle kohaselt on ka seaduseelnõu muudetud ja esitatud Riigikogule, ja komisjoni nimel teen ma ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Kornell: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Küsimus, mida praegu Riigikogu arutab, ei ole mitte uus. Juba kevadel, mil teatavaks said maade ümberhindamise uued andmed, selgus, et uute puhtakasurublade maksmapanemisel on kinnisvaramaks maal nii mitmeski kohas ebaõiglaselt tõusnud, mille tagajärjel maksukoorem kinnisvaramaksu arvel tõusis 18½ miljoni võrra. Juba sel puhul juhiti meie rühma liikmete poolt

tolleaegse Põllutöoministri härra Jürmani tähelepanu selle peale ja nõuti maksu alandamist, mida ka Põllutööminister heatahtlikult teha lubas. Kuid suve kättejõudmisega Põllutööminister Jürman unustas oma lubaduse, ja maal asuti kinnisvaramaksu sissenõudmisele uute puhtakasurublade alusel. Nüüd, kus põllutöökoja valimised ukse ees, on valitsus tulnud oma vekslit välja lunastama, kuid see on hiljaks jäänud. Suuremal osal põllupidajail on juba maks tasutud. Kuigi liigselt makstud summa eelseisva kahe aasta maksu arvele kantakse, ei ole aeg praegu sarnane, et põllumees tulevate aegade jaoks maksu ette maksta võiks. Valitsus oleks pidanud selle seadusega varem tulema, sest nii mõnelgi on juba selle maksu kattedeks osa varandust maha müüdnud. Olen veendunud, et kui mitte põllutöökoja valimised kätte ei oleks jõudnud, siis oleks tulnud veel kaua oodata, millal valitsus selle sammu oleks astunud ja võib-olla seda sammu üldse poleks astunud. Siit selgub, et põllutöökoja seadusel omad positiivsed omadused siiski ei puudu. See kõik aga annab meile kujuka pildi praegusest valitsusest, kes toimib ilma kindla plaanita vaid siis, kui seda sunnib äärmine häda, ehk jälle hirm valijate ees ministrit tagant lükkab.

Käesolevas seaduses ettenähtud kinnisvaramaksu alandamine toob teatud kergenduse maksumaksjale, kuigi mitte selles ulatuses, nagu meie rühma soovid ja arusaamised selles küsimuses olid, mispärast seda seadust tervitada tuleb, väljudes seisukohast — parem pool muna kui tühi koor, nagu ütleb härra Tonkman.

Puhtakasurubladega on seoses veel paljud teised maksud, nimelt tulumaks, valdadele minev kinnisvaramaks ja teede naturaalkohustused. Puhtakasurublade tõusuga tõusevad ka need maksud ja kohustused. Sellepärast jääb soovida, et Vabariigi Valitsus sellele asjale kiiremas korras tõsist tähelepanu pööraks ja tarvilikud sammud astuks seisukorra parandamiseks. Selleks tuleksid valitsusel revideerimisele võtta maal kinnisvarade makustamise alused, sest käesolev seadus alandab küll kinnisvaramaksu, kuid jätab puudutamata tulumaksu ja lisa kinnisvaramaksu.

Lõpuks lubatagu mul esitada valitsusele üks küsimus. Nimelt kuidas jääb asunikude talude ostmisega? On ju teada, et praegu müüakse talusid uute kinnitatud puhtakasurublade alusel. Kui aga peale müüki selgub, et puhtakasurublad olid ebaõiged, kas mõeldakse sarnasel juhul lepin-

gus maahind revideerimisele võtta ja vastavalt ümber arvestada? Minu arusaamise järgi peaks see õigluse mõttes sündima. Komisjonis ja mujal on püütud näidata, et Lõuna-Eestis puhtakasurublad tõusnud ei ole, ja kui on tõusnud, siis väikesel määral. Pean tähendama, et see siiski nii ei ole. Mul on siin kasutada Põlgaste asunikude märgukiri, millest selgub, et keskmiselt on puhtakasurublad tõusnud 60% võrra, üksikutel juhtumistel kuni 400%. Sellepärast kujutage omale ette Põlgaste asunikude seisukorda, kes maad välja ostavad praeguste puhtakasurublade alusel, millised puhtakasurublad ümberhindamisel alaneda võivad, siis millega on õigustatud see enamvõetud summa, millise asunik sarnasel juhul peab maksma. Sellepärast tahame teada, missugused on valitsuse seisukohad, kas kavatakse tulevikus, kui puhtakasurublad olid ebaõiglaselt välja arvatud uute maade hindamisel, vastavalt maahinda alandada?

L. J o h a n s o n: Austatud Riigikogu liikmed! Kahtlemata on kinnisvaramaksu alustes vigu, mis parandada tulevad, ja muidugi üks osa neist hindamistest, kus need vead näha, tuleb võtta ümberhindamisele. See on selge. Käesoleval korral on tegemist seaduseelnõuga, mis vähendab kõigil kinnisvaramaksu 20% võrra, ilma et seejuures oleks tehtud analüüsi, kus kohas see õiglane või ebaõiglane on. See on seaduse üks puudustest. Võib-olla see vähendamine ühel või teisel puhul, eriti Saaremaal, on tarvilik, aga mis selle seaduse juures komisjonis oli iseloomulik on see, et ei näidatud katet. Eelarve seaduse § 30 järgi peab aga valitsus näitama katte. Kui ma pöördusin selle küsimusega valitsuse esindaja poole, siis ütles see, et tema ei ole volitatud seda tegema. Sellepärast ma pööran valitsuse esindaja poole ja palun näidata, missugune kate on olemas. Kuna riigi kuludest langeb osa ära, millega mõeldakse siis seda auku katta? See on üks küsimus.

Teine küsimus puudutab ka omavalitsusi. Vallavalitsuste suhtes annab see puudujääki 11,6 miljonit. Kui seda jagada meie valdadele, siis ei tule üksiku peale keskmiselt kuigi palju — 30.000. Teame, et üks vald on suurem, teine väiksem, ja valdadel on oma eelarvete juures küllalt pingutusi. Nad ei suuda oma ülesannet täita, ei suuda hariduse ega hoolekande alale neid summasid kulutada, mis seal tarvis. Kui nüüd eelarve-aasta keskel valda-

de eelarvetesse auk lüüakse, siis sel puhul tõuseb küsimus, kuidas sellest üle saada. See peaks valitsusel olema selge, mis teha tuleb. Üks on kindel, et lisaisikumaksu määrata ei tohi, ja kui seda tegema hakatakse, et ühelt poolt vähendatakse kinnisvaramaksu, teiselt poolt aga samadele isikutele ja teistele pannakse peale lisaisikumaks, siis on see otstarbetu. Sellega langeksid maavalitsused palju raskemasse seisukorda. Maaomavalitsustel on oma eelarved koostatud, seal on kõik tulud ära kasutatud, kulusid võib ju juurde tulla, tuluallikad kahtlemata vähenevad ühtlaselt riigi tuluallikate vähenemisega, aga maavalitsustelt nõuab see üle 23 miljoni ja keskmiselt tuleb igal maavalitsusel käesoleval eelarve-aastal loobuda tuludest umbes 2 miljoni suuruses summas. Teame, missuguseid raskusi omavalitsustele nende tulude vähendamine varemalt on teinud ja ei ole selge, kuidas maavalitsused siin katet võivad leida ja kuidas neil võimalik oleks oma eelarveid tasakaalu viia ning neid kohustusi, mis seadusega peale pandud, mis on muutmatud, — maavalitsused on ise ka kaotamata, kuigi seda kavatakse — täita võivad. Sellest peaksid ka aru saama need maavalitsuste tegelased, kes Riigikogus on ja ise maavalitsuste eesotsas on, ning neid ülesandeid paremini tunnevad kui mina. Kõrvalt vaadates, niipalju, kui mul teada on, mulle näib, et neil suuri raskusi ees on, kus veel 3—4 kuud on eelarveaastat ja nüüd võetakse 2 miljonit ära. Kas nende ülesandeid ka vähendatakse, või missugused kavatsused on olemas — need on küsimused, mille kohta vastust ei saadud komisjonis. Meie peaksime seaduse täie teadmise vastu võtma, ja ilma, et ma selle seaduse vastu või poolt sõna võtaksin, palun, et valitsuse esindaja annaks tarviliku ülevaate selle seaduse tagajärgede kohta valdade, maavalitsuste ja ka riigi eelarves.

Majanduseminister A. Jürman: Ma tahaksin katsuda vastata neile küsimustele, mis rkl. Johanson esitas, jättes kõrvale rkl. Kornell'i väited, mida mitte ei saa tõsiselt võtta. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui meie maamaksu tahame vähendada 20%, siis tõuseb muidugi küsimus, kuidas eelarvega välja tullakse, esiteks riigi eelarvega ja teiseks omavalitsuste eelarvega. Meie teame, et käesoleva aasta makse on sisse tulnud üle poole. Viimane tähtaeg oli 1. detsembril, ja selleks ajaks tuli sisse umbes üle poole, seega 20% käesoleval

aastal ei tule täies ulatuses vähendamisele. Kõige rohkem võiks tegemist olla 10% kärpimisega. Maksu, mis täies summas sisse on tulnud, ei maksta tagasi, vaid kantakse tuleva aasta eelarve peale üle maksumaksja kasuks. Seega langeb kärpimine kahe aasta peale, ja see kergendab maavalitsuste ja riigi väljaminekute eelarveid. Suurem osa maksu vähendamist tuleb katta tuleva aasta eelarve korras. Meil on teada, et nii riigi kui ka omavalitsuste väljaminekud on sissetulekutega võrreldes liiga suured. Nii riigil tuleb paratamata kokku tõmmata tuleva aasta eelarvet. Nii on ka kindlasti teada, et omavalitsused — nii valla- kui maavalitsused — peavad oma tuleva-aastasi eelarveid kärpima. Seega loodame, et omavalitsused tuleva aasta eelarvega välja tulevad, ilma et see neile ülepääsmatuks raskusi teeks. Käesoleva aasta eelarvet peaksid nad ka kokku tõmbama. Meie riigi eelarve tulud näitavad, et meie riigi eelarvet peame väga kokku tõmbama, ja on juba riigiasutused kokkutõmbamisi teinud käesoleva aasta riigi eelarve täitmisel, mis ulatuvad miljonitesse kroonidesse. Omavalitsustest ei ole kuulda olnud, et omavalitsused oleksid, arvesse võttes majanduslikke raskusi, ka asunud oma eelarvete kärpimisega. Riik peab seda tegema, omavalitsused ei ole seni seda mitte teinud. Ma loodan, et omavalitsused teatud kärpimised suudavad läbi viia, ja kui käesoleva eelarve peale langeb osa 20%-st maamaksu kärpimisest, siis oleks see neil võimalik täita.

Riigi eelarve täitmiseks on paratamata teisi tuluallikaid tarvis, ja võin praegu Riigikogule teatada, et valitsus on istunud paar päeva nende küsimuste juures ja täna valitsus juba esitas Riigikogule — ma leidsin praegu juba laua peal ühe seaduseelnõu, teine ei ole veel tulnud — kaks seaduseelnõu. Üks seadus on bensiinimaksu tõstmine teedekapitali heaks, et vabaneksid teedekapitali summad, mis riigi eelarve kasuks võime ära kasutada, teine oleks tubakaaktsiisi tõstmine. Tubakaaktsiisi ja bensiinimaksu tõstmisega on loota riigi sissetulekute suurenemist aastas umbes 2 miljonit krooni. (V a h e l h ü ü d e d.) Kurtke ka selle üle! — Sellejuures võin aga teatada, et meie tubakaaktsiis jääb madalamaks, kui meie naabermaade aktsiisimaks. (V a h e l h ü ü e.) Ka seda on arvesse võetud, kuipalju tarvitamine langeb. Maamaksu alandamine 20% võrra vähendaks riigi sissetulekuid umbes 80.000 krooni. Kuna osa maamaksu on juba täiel

määral sisse tulnud, siis võiks tänavu aasta riigikassasse vähem sisse tulla umbes 40.000 krooni. Meil on eelarves suuremaid puudujääke ette näha, aga valitsus on esitanud Riigikogule ka juba seaduseelnõusid, mis aitavad riigi sissetulekuid suurendada. Teiselt poolt annab riigi eelarve kärpimine suuremat kokkuhoidu.

A. Kärner: Väga austatud Riigikogu liikmed! Aruandja juba tähendas oma sissejuhatavas kõnes, et käesolev seadus on tingitud sellest, et Saaremaal oli mullulavalisel maksumääramisel kinnisvaramaks liiga suureks tõusnud. On täitsa õige, kui aruandja tähendas, et kinnisvaramaks on seal tõusnud koguni 4—5-kordseks. Aga ma ei taha käesoleva seaduseelnõu vastu rääkida. Olen sellega päri, mis valitsus on esitanud ja rahaasjanduse komisjon heaks kiitnud. Ma tahan ainult sõna võtta kinnisvaramaksu tariifide kohta, mis on vananenud. On võetud Lõuna-Eesti tariifid ja pandud maksma ka Saaremaa kohta, mis on ebaõige. Kinnisvaramaksu võtmine maal Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse alusel 1906. a. hindamise andmete alusel on tekitanud Saaremaal ja ka Põhja-Eestis rohkesti proteste, sest selle tõttu mitmel pool on maamaks endisega võrreldes liiga suureks läinud.

Et maaüksuste puhaskulu 8. veebruaril 1923. a. seaduse järele kindlaks teha, tuleb peajasjalikult kolm tööd läbi viia, 1) kõlvikute klassitamine seaduse ja tema juhatuskirja järele; 2) hindamine, s. o. iga liigi maa puhtakasu suuruse nõndanimetatud normaaltariifi abil kindlakstegemine; ja 3) põllutöösaaduste minevuseraioonide kindlakstegemine.

Hindamise seaduse maksmapanemise ajal ei olnud meie majandus veel jõudnud uute loodud tingimustega kohaneda ja selletõttu ei olnud seaduseandjal ka võimalust ühes maade klassitamise normidega liikide tariifi ja põllutöösaaduste raioone korruga kindlaks määrata. Seepärast nõuab hindamise seadus, — §§ 4 ja 5 — et puuduvate tariifi ja raioonide andmed saaksid klassitamise ajal välja töötatud.

Seaduses ettenähtud hindamise töödest on Saaremaa maaüksuste kohta seni täide viidud: 1) kõlvikute klassitamine ja 2) põllutöösaaduste minevuseraioonide kindlaksmääramine — valitsuse otsusega 28. XI 1930. Maaklasside puhttulukuse väljaarvamine, s. o. tulukuse tariifi teostamine aga seisab täielikult ja pole kaugemale kui tüübiliste talude väljavalimiseni ja kinni-

tamiseni maakonna komitee poolt 16. aug. 1929 jõutud.

Meie praegustele majandusliikudele oludele vastava tariifi puudumise tõttu laiendati seadusega 12. VII 1930 — RT 57 — 1930 — nõndanimetatud Lõuna-Eesti maade ja metsade tulukuse tariif ka Põhja-Eesti ja Saaremaa valduste peale. Nimetatud tulukuse tariif, mis juba oma maksmapanemise juures 1906. a. mitte ainult maa- valdajate, vaid ka asutuste — põllumeeste seltside, maksuameti ja Liivi kubermangu riigimaade valitsuse — poolt elavat ja põhjendatud vastuvaidlust oma õiglusetuse kohta sünnitas, põhjendab oma teoreetilisi kui ka praktilisi vaateid ja arvutusi järgmiste momentidega: 1) puhaskasu on välja arvestatud ainult I, V ja IX põllumaa klasside kohta; 2) arvestamise aluseks on võetud olematud majapidamised, millised koosnevad igatüks 30 tiinust põllumaast ja milliseid ilma heina-, karja- ja metsamaata kasutatakse; 3) neis ettekujutatud majapidamistes on 9-väljalised külvikorrad ristikuga ja juurviljadega tulukuse väljaarvamise aluseks võetud; 4) protsendid ehitustesse mahutatud kapitalist on kuludena arvestamata jäetud; 5) on arvestatud, et põllud saavad sõnniku tasuta; 6) on inimtööpäev 40 kop., hobuse tööpäev 50 kop., kõik teraviljad 60 kop., ristikhein 20 kop. puudub eest ja kartnivakk — Liivimaa vakk — 50 kop. arvatud; 7) on välja mindud eeldusest, et hea põllumaa rohkem tööjõudu harimiseks vajab, kui alamatesse klassidesse kuuluvad põllumaad.

Peale seda tuleb silmas pidada, et nõndanimetatud Lõuna-Eesti tulukuse tariif on endise Liivi kubermangu kohta välja töötatud, mis arvestatud sootu teistest geognostilistest alustest tekkinud muldade tulukusega, teiste kliimatiliste ja majandusliikude oludega, kui Põhja-Eestis ja Saaremaal. Näiteks end. Liivi kubermangus valitseb deeroon ühes temast tekkinud muldadega — saviline liiv ja liivane savi. — kuid Põhja-Eestis ja Saaremaal valitseb siluur — paas — ühes temast tekkinud pae-, kruusa- ja lubjamaadega. Ka kliimatilised olud on end. Liivi kubermangus põllumajapidamisele soodsamad — sooise ja sademete suhtes — kui Põhja-Eestis ja Saaremaal. Üldse on sademete hulk mannermaal suurem kui Saaremaal, näiteks Tartu-Rakvere raionis sajab 576 millimeetrit, Saaremaal aga 524 millimeetrit aastas. Peale seda on sademete jaotus mannermaal taimekasvule soodsam kui Saaremaal: kevadel ja suve algul taimed mannermaal kuiva all ei kan-

nata, kuid Saaremaal see on harilik nähtus, et põllu- ja rohutaimed kõige võimukama kasvu ajal vihmapuuduse all kannatavad ja see puudus reguleerib suvilja ja rohute saaki — kevadel puudub umbes 30 millimeetrit vihma.

Veel üks moment, mis Liivi kubermangu tulukuse tariifi peale mõjuma pidi ja vist ka mõjus, on see, et tariifi kokkuseadmise ajal olid veel kaks põllumajanduseliiki: suurmajandus — mõisad ja väikemajandus — talud. Mõlemate kategooriate tulul oli vahe. Arusaadav, et tulukuse tariif selle tõttu ka keskjoont pidi pidama, ja kumbki majandusekategooria tulukusele täpselt ei vastanud.

Heinamaa tulukuse väljaarvamise juures on Lõuna-Eesti tariifi kokkuseadmisel heina produktsiooni hinnast välja mindud. Kõigeparema heina puud on 20 kop. hinnatud ja parema, keskmise ja halva heina väärtuse vahekorras on 2:1½:1 võetud. Nendest eeldustest tulevad siis järgmised heinahinnad: kõige parem hein — 20 kop. puud, keskmine — 15 kop. puud ja halb — 10 kop. puud.

Heinategemise kulud on jälle rohkem teoreetiliselt kui praktiliselt ainult keskmise heina kohta välja arvatud ja seega heinahindade vahekorras on ka suured silmapaistvad tuluvahed parema — a — ja halva — c — heinamaa vahel, näiteks 1 ha heinamaad II a — 21,12 pkr. ja II c — 4,31 pkr., tähendab sama klassi parema rohuga heinamaa tulu on 4,9 korda suurem, ehk jälle 1 ha heinamaad VII a — 2,96 pkr. ja VII c — 0,13 pkr., tähendab esimeste tulu on 22,7 korda suurem viimasest.

Esimese klassi karjamaa tariifihind on umbes 27% VII a klassi heinamaa väärtusest võetud, ja miks just selles vahekorras, pole seaduse motiivides lähemalt seletatud. Karjamaa aedade korrashoidmise ja karjatamise kulud pole üldse arvesse võetud.

Eeltoodud andmetega on vist küllalt selgitatud, et praegumaksev nõndanimetatud Lõuna-Eesti tulukuse tariif Põhja-Eesti ja eriti Saaremaa oludele ei vasta.

Maa, kliima ja asupaik on Saaremaal teisi olusid loonud kui mannermaal ja seltpärast poleks ka kohane selle maakonna kohta maade tulunduse mõõdupuuks puht põllumaast koosnevat talu tuua 9-väljalise külvikorruga, — ristik- ja juurviljaväljadega ning umbes 11% kesaga tarvitada, sest Saaremaa talud koosnevad suuremal määral, umbes 85%, heina-, karja-, metsa- ja kõlbmata maadest, ja Saaremaal praegu veel laialdaselt valitseva 3-väljalise külvi-

korra pärast on iga aasta umbes 33% põllumaadest kesa all, mis mingit nimetamisvääriolist tulu ei anna.

Hindamise seadus on mitu korda osaliselt muudetud, viimast korda hindamise seaduse muutmise seadusega 12. 7. 1930 — RT 57 — 1930. Nimetatud seadus muu seas tühistab algseaduse §§ 4, 7 ja 29. Algseaduse §§ 4 ja 7 aga sisaldasid just tulukuse tariifi kohta käivaid määrusi ja nimelt § 4 maadetariifi ja § 7 metsadetariifi kohta.

Tühistatud paragrahvides oli seaduseandja poolt kindlaks määratud: 1) missugused kulud tariifi väljaarvamise juures tulevad arvesse võtta, 2) et tariif peab harilikkudele majapidamise tingimustele vastama ja 3) oli määratud, et ühes tüübiliste talude uurimisel ka kõlvikute rendihindu pidi kogutama, mis, kui seadust õieti mõista, vist tariifi väljaarvatud hindade kontrollimiseks pidi olema.

Hindamise seaduse muutmise seadus 12. VII 1930 tühistas küll tariifi kohta maksvad paragrahvid, aga ei toonud uusi määrusi, mis võimaldaksid tulevikus meie põllumajandusliikude ettevõtete tulukust kindlaks teha, mis aga lähemas tulevikus tuleb niikuini käsile võtta, sest et Lõuna-Eesti tariif on nähtavasti ainult lühikeseks ajaks maksma pandud.

Et seaduseandja juba 1923. aastal Lõuna-Eesti tariifi õigluse kohta kahtles, näitavad tema järgmised määrused: 1) et igas maakonnas valitakse tüübilised majapidamised — § 4; 2) et igas vallas asutatakse hindamiskomisjonid — § 18. ja 3) et vallakomisjoni ülesandeks on teadete kogumine maade tulukuse kohta — § 21 p. b.

Senini on maade klassitamisega ainult üks tulukuse moment — muldade omadused — kindlaks tehtud, kuid kliima, asupaiga, minevuse tingimuste ja teiste kohalikkude iseäralduste mõju saab ainult tüübiliste majapidamiste uurimisel kindlaks teha; on ju päris võimata oletada, et näiteks Lääne- ja Saaremaal sama põllumaaklass ka sama tulu annaks, mis Lõuna-Eestis. Sarnase mõtte peale tõukavad ka vanad adrasajandikkude ja revisjonirubla-de hindamise juhtnöörid. Saaremaa hindamise juhtnööri järele — kinnitatud 18. III 1888 maapäeva poolt — oli 3 viimasel põlluklassi tulu puudujääk 19 kuni 181 naela rukkini — 1 revisjonirubla on 250 naela rukkist.

Seadusega 12. VII 1930 — RT 57 — 1930 — on minevuseraioonid terve riigi peale laiendatud. Produktide minevuse tin-

gimused ei ole kindlad, vaid muudavad ennast alati, näiteks ühendussiseseadete arenemisega, uute raudteede ehk sadamate ehitamisega, põllumajanduse produktide ümbertöötamise kohtade sisseseadmisega või likvideerimisega, raudteede veotariifide muutmisega j.n.e. Kindlamad minevuse tingimused on ainult linnade ja suuremate alevite ümbruskonnas ja seepärast on hindamise juhatuskirjas §§ 98 ja 99 linna raioonide tundemärgid antud.

Üleriiklikkude minevuseraioonide kindlaksmääramiseks on meil arvesse võetud kohaliku turu tarvitus ja veokulud.

Saaremaa raioonide kaart jätab vaatlejale mulje, nagu oleks Kuresaare linn Saaremaa põllusaaduste peatarvituse koht, sest et raioonide kontuurid on kõik Kuresaare linna ümber koondatud. Tegelikult aga liigub produktide ülemmäär Saaremaal mitte ainult Kuresaare poole, vaid suuremas osas otsekohe lähema sadama kaudu riigi peaturule — Tallinna. Seda teed liiguvad mitte ainult teravili ja kartulid, vaid ka karja-, lindude ja mesilaste saadused. Kui nüüd arvesse võtta pealinna kaugust ja raskusi, millega kaupade vedu Saaremaalt Tallinna sügisel, talvel ja kevadel on seotud, siis jõuame otsusele, et Kuresaare lähem raioon on liiga kõrge ja ei vasta tegelikule turuhinna vahengule.

Maahindamise andmeid üksteisega kõrvu seades näib siiski, et peale üksikute erandite see hindamine paiguti endisest hindamisest väga palju lahku ei lähe, välja arvatud maad, kus hindamise andmeid ei ole suudetud läbi töötada. Seda tuleb öelda lapitalude ja nende ühiskarjamaade kohta, kus riik nõuab kinnisvaramaksu 50 senti hektaarilt, küsimata, kas maa on hea või hoopis kõlbmata. Õiglane maksustamine on ainult siis võimalik, kui tulukuse tariif on ümber tehtud olude kohaselt. Seepärast mina loodan, et lähemal ajal, kui on nendelt tüübilistelt tulukuse katse taludelt andmed saadud, siis tingimata valmistatakse uus tariif, sest Põhja-Eesti ja Saaremaa ei vasta Kes- ja Lõuna-Eesti tariifile. Ja mida kiiremini seda tehakse, seda parem, sest ainult siis saame õiglase maa-de maksu, mis tarvilik iseäranis kehvema maapinnaga maade kohta.

J. Loosalu: Austatud rahvasaadikud! Kinnisvaramaksu seadus on 1931. aasta jooksul tekitanud väga palju igasuguseid lahkarvamisi ja mõtetevahetusi. Meie peame imestama, et valitsus alles nüüd aru saab, et kinnisvaramaksude alal pole asjad

korras. Oleks tulnud juba möödunud kevadel teha tarvilikud järeldused. Põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse tegelaste poolt esitati juba möödunud kevadel kinnisvaramaksu vähendamise ettepanek. Sellele vaieldi siis vastu. Ma tahaksin lühidalt puudutada seda, kuidas Põllutööminister kevadel teatas, et ei saa üldist alandamist ette võtta, sest et uue hindamise ja maksustamise alusel olevat paljudel kinnisvaramaks niikuinii langedud, ja isegi mitmekümne protsendi võrra, ja et kui tahame üldist alandamist ette võtta, siis need saaksid liiga palju maksu alandamist, ja et see ei oleks õiglane. Täna näeme, et on need sõnad tagasi võetud ja kavatsetakse siiski ka neile maksu alandada. See on muidugi kiiduväärne, ja ma kriipsutan alla, et see on igal juhtumisel otstarbekohane, kui maksu vähendatakse, ja on samm edasi. Aga kevadel öeldi, et see olevat Hiina matemaatika, kui tahtakse ka neil maksu vähendada, kellel ta juba vähenenud on.

Edasi võiks märkida seda, et praegu on karta neil, kellel uute hindamiste alusel ja uute normide alusel vähenenud on selle aasta kinnisvaramaks, et neil on karta uuesti hindamist selle oletusega, et neid saaks kõrgema maksu alla viia, sest mille muuga seletada seda, kui seaduses on öeldud, et kui selgub, et katastriametilt poolt läbiviidud hindamine, mis 1931. a. maksu väljaarvutamise aluseks oli, õigeaks osutub, siis kuulub 1930. a. ja 1931. a. maksuvahe tasumisele 1932. a. ja 1933. a. võrdsetes osades. Meie näeme seda ka seletuskirjas, et kui peale uue hindamise kontrollimist selgub, et hindamine oli õige, ei olnud liialdatud, siis tuleb 1931. a. tasumata maksuvahe, 1931. a. ja 1930. a. maksumäärade vahel, ära tasuda 1932. ja 1933. a.a. jooksul võrdsetes osades ühes 1932. ja 1933. a.a. maksumääradega.

Mis meie sellest võiksime järeldada? Kui kevadel Põllutööministri kavas oli öeldud, et ei või olla, et juba alandatud maksu maksjaile veel alandatakse, et see ei oleks normaalne, siis sellest järgneb, et võidakse nüüd kontrollimisele ja ümberhindamisele võtta niisugused talud, kus maks on vähenenud. Kui seda kevadist ütelust tõena võtta, siis peaks see järgnema.

Teine asi on see, et loodetakse palju vigadesse. Terve seaduse mõte on öieti selles, et loodetakse leida palju vigu ja siis tagantjärele juurdemaksu nõuda.

Tänavuaasta suve jooksul on mitmel-pool ümberhindamised ette võetud. Kah-

iuks kuuleme aga, et need ei ole tagajärgi andnud. Talupidajad on kaotanud usu sellesse, et ümberhindamised mingit paremust võiksid anda, ja võib-olla ümberhindamised võivad hädaohtlikuks saada, kus maks madalamaks muutunud.

Kui arvatakse, et siin on palju vigu, siis peab tunnistama seda, et nähtavasti praeguse Vabariigi Valitsuse süü läbi on siin palju vigu. Aga mispärast need hindamised on olnud ja kelle poolt? Meie teame, et need hindamised olid rahaministri juhtimisel ja alles viimasel ajal Põllutööministri juhtimisel. Meie kuuleme maal öeldavat, et koonduse tegelased olevat süüdi selles, et hindamised... (V a h e l h ü ü d e d.) Mulle on seda igalpool ette toodud. Nähtavasti põllumeeste kogude peastaabist on välja läinud niisugused kuuldused, et kõrgetes hindamistes olevat põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koondus süüdi. Ma kasutan juhust avalikult ümber lükata seda teadet ja veel kord alla kriipsutada seda, et kinnisvarade hindamise seadus võeti vastu 1923. aastal ja kinnisvarade hindamise juhtimine anti rahaministeeriumile, pärast aga, kui vastu võeti nõndanimetatud seitsme ministeeriumi seadus või ministeeriumide korraldamise seadus, siis viidi jälle kinnisvara hindamise juhtimine Põllutööministeeriumi alla. Aga meie teame, et sellest saadik ei ole põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse esindajad juhtinud Põllutööministeeriumi. Ligi kolm aastat on meie esindajad Põllutööministeeriumist ära, aga kogude peastaabist on kohtadele tulnud ringkiri koonduse süüdistamisega, kuna aga tõelikult kogud on selles süüdi. Ma pean imestama, mispärast ei võetud kevadel vastu kinnisvaramaksu vähendamist. Nüüd aga tunnistatakse, et kevadel on eksitus tehtud. Kevadel, kui olid maksmata kinnisvaramaksud, oleks sel ajal meie poolt esitatud vähendamise seadus vastu võetud, siis oleks jäänud ära kõik see pöörane töö, mis ees seisab. Meie saame aru, et praeguse valitsuse ajal on tekkinud palju töötatöölisi. Võib-olla need ümberarvestamised ja järelevaatamised, kellel makstud ja kellel maksmata, võib-olla see vähendab töötatöölise arvu, aga selge on see, et see riigile midagi maksab. Meil on teada, et ligi 140.000 talu on niisugused majapidamised, kes maksavad kinnisvaramaksu, ja kõikide nende suhtes tulevad teha niisugused toimingud, mis ühenduses kinnisvaramaksu maksmisega. Nüüd olakse nõus seda osaliselt vähendada. Põl-

lumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse kava näeb ette, et kinnisvaramaksu tuleb vähendada 70 miljoni sendi võrra. Praegu ei ole see maks loomulik, vaid kõrgem, kui talusaaduste hind lubab. Teie ettepaneku järgi, nagu näeme, kavatakse hoopis väikesem summa kinnisvaramaksu vähendada. Kuid sellejuures ma pean märkima ka seda, et siin mängitakse niiöelda peitepilti. Mispärast võetakse see seadus vastu muudatusega — ainult ajutiselt, ainult 1931. aastaks? Mis edasi saab, sellest ei räägi valitsus midagi. Kas meie teeme ühepäeva seadusi praegusel majanduslikult raskel ajal? Teame, et Riigikogu on raisanud väga palju oma aega erakonnapolitiliste seaduste arutamiseks sellel aastal. Nüüd näeme, et viimsel silmapilgul tahetakse ühel päeval kolm koosolekut pidada. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei takista, vaid aitame kaasa, et see läbi läheks, sest see on ikkagi väikene samm edasi. Kogu aeg on küllalt juttu aetud ja ette valmistatud, on kavatsetud midagi ette võtta, ja nüüd on saadud kevadisest eksitusest aru. Kui võetakse norm vastu üheks aastaks, mis saab siis edaspidi? Kas kavatakse maksma panna uued normid või mitte? On näha, et sisult lubatakse seadus maksma panna, vähendatakse kõikide norme 20% võrra. See näitab, et uued normid tegelikult maksma ei ole hakanud. Oleks lihtsam, kui puhtakasarubla ei arvestataks 21 senti, vaid et siin oleks tein määr. Põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse rühma ettepanek on 21 sendi asemele võtta 12 senti, see käiks kõikide kohta. Kevadel öeldi, et niisugune vähendamine vähendaks ka neil, kel juba ennem vähendatud on. Nõnda oleks, kui 21 sendilt vähendatakse 12 sendile, see oleks maksev kõikide kohta, siis oleks ta ka püsiv olnud. Nüüd pannakse uued normid maksma, ja keegi ei tea, mis selle tagajärg on. Meie satume segadusse, siin on kahtlemata vead, ja need on praegu valitsuses, eriti Põllutööministeeriumi juhtimise alal olnud päris alalised. Siin eksitakse ja kõigutakse sagedasti. Mulle näib, et valitsus praegu kinnisvaramaksu vähendades arvestab, saagu edaspidi mis saab, siis juhivad teised, ja las' teised viivad uued normid tõelikult läbi.

Nüüd veel mis puutub sellesse, et praegune tariif on maksma pandud ja arvatakse, et ka riigi puhtakasude normide väljaarvamised on ekslikud, siis kevadel mul oli au juhtida tähelepanu ühele korratusele. Pean küsima neilt, kes nõudsid, et uued

normid maksma pandaks... Öeldi, et need normid on tabavamad kui adrasajandikud. Meie teame, et adrasajandikud kui mõõduüksus ei ole seotud küllaldaselt maaväär-tusega, vaid on rohkem tegemist teiste te-guritega. Ma arvan, et need tariifid ja puhtakasunormid, mis on maksma pandud, et neid ei ole võimalik palju muuta ja pa-randada. Ja kui öeldakse, et tahetakse kontrollida, kas siis tahetakse mitu sada miljonit maksmaläinud tööd uuesti ümber teha? Meie küsime, kas kontrollitakse kõikidel või neil, kes maksavad 5 krooni sisse ja paluvad, et tuldaks ja hinnataks ümber. Teate, austatud rahvasaadikud, mis see maksma läheb, kui kõik talupidajad — kaugelt üle 100.000 võib-olla — tahaksid talude ümberhindamist ette võtta? Igal ümberhindamise palvekirjal peab mark peal olema. Kuipalju palvekir-jade kirjutajaid peab tegevusse panema j.n.e.? Kõik need küsimused on selgitama-ta. Sellepärast enne, kui seadus vastu võe-takse, peame kahtlemata valitsuse esinda-jalt kuulma seletust, missugused on tulevi-ku kavatsused selle seaduse alal, millist kavatsetakse maksma panna, missugune on uus tariif, ja millal hakatakse nende järgi maksu võtma. Igatahes selge on, et aru-tuselolev seadus on põllupidaja seisuko-halt sammuke edasi, ei ole aga see, mis põllumeeste, asunikkude ja väikemaapida-jate koonduse rühma tegelaste poolt ette pandud. Meie ettepanek on reaalsem, liht-sam ja niisuguse iseloomuga, mis oleks püsiv seni, kui teda ei muudeta. Praegu-ne seadus aga tehakse lühikeseks ajaks. Põllupidajad ei tea, mis tulevik toob, ja omavalitsused ei tea, millega arvestada tu-levikus. Meie ootame valitsuselt seletusi, ja kui neid ei tule, siis teeme järelduse, et valitsusel ei ole sel alal mingeid kavatsusi, ja senine segane olukord lastakse veel se-gasemaks muutuda.

M. L a a r m a n: Lugupeetud Riigiko-gu liikmed! Ma ei oleks uskunud, et här-rad koonduse rühmast tarvilikuks peavad kaotatud lahinguid uuendama hakata, et veel kord kaotada. On väga hästi meeles, kuidas koonduse rühma liikmed, kui nad esitasid ühe seaduseelnõu, mis pidi korral-dama kinnisvaramaksu, kuidas nad selle juures haledasti läbi kukkusid. See elnõu oli 5. mail Riigikogus arutamise all. See-kord tahtsid seaduse kaitseks koonduse rühma kuuluvad liikmed sõna võttes sele-tada, et see seadus väga õige ja tarvilik on. Meie loeme Riigikogu protokollist sel

korral, kuidas sama härra Loosalu, kes täna siin üles astus, põhjendada katsus, mispärast selle rühma poolt esitatud sea-dus tõesti vastuvõetav peaks olema. Põh-jenduseks tõi härra Loosalu järgmist ette. Nimelt, kui vastav seadus muudetakse ja kinnisvaramaksu määraks võetakse teised normid puhtakasurubla pealt, siis ei olevat võimalik sarnane vahe endise ja nüüdse maksu vahel. Üldiselt olevat aga näha, et praegu tõuseb 20% ümber kinnisvaramaks. Natuke aega peale selle näitas põllumeeste rühma liige härra Tonkman, et koonduse-rühm nimetatud elnõu esitamisega oli piüdnud veidi jälgi segada. Sest kui nad leidsid, et maks õiglaselt ei ole välja tul-nud ja et selles muudatust vaja on, siis nad oleksid pidanud oma rühma liikmete poole pöörama ja neile etteheiteid tegema, sest niihästi Põllutööministri kui ka Majan-duseministri koht oli kauemat aega koon-duserühma tegelaste käes. (V a h e l-h ü ü e.) Härra Loosalu ütleb mulle, ärge vassige mitte, aga ei lase mul lauset lõpe-tada. On ju tarku inimesi, kes ette ära teavad, mis teine öelda kavatseb, aga ma soovitan härra Loosalule siiski enne ära kuulata, mis ma ütlen, siis ta näeb, mida parandada vaja. Selles see viga on, et teie mõnikord liiga kärsitu olete. Vanasõna käsib ikka tasa edasi minna, siis jõutavat kaugele. Aga teie oma tänase jutuga ei saanud kaugele, sest see oli täielik tõsias-jade peapeale pööramine. Sellepärast siis — kui härra Tonkman ütles, et teie olete hiljaks jäänud, sellepärast et omalajal, kui teil rohkem võimu oli, kui Põllutööminis-terium ja Majanduseministeerium nende juhtida olid, kes kuulusid koonduse era-konda, siis ei kasutanud nad seda võimu ära. Selle kohta ei olnud koonduserühmal midagi öelda õiendamiseks. Aga iseäranis huvitav oli see, kuidas seadust sealt-poolt sel puhul põhjendati ja kuidas näi-dati, missugust kasu pidi seaduseelnõu tooma neile, kellel kinnisvaramaks uue hindamise põhjal kõrgeks on läinud. Rkl. Saar ütles, et vaadake, maks on kõrgeks tõusnud uue hindamise alusel. Ta tõi näi-tena ette Liigvallast Järvamaal ühe maa-pidaja, kellel 6 hektaari põldu pidi olema. Sellelt nõutavat kinnisvaramaksu endise 724 sendi asemel 3.546 senti. Kujutage nüüd ette, kui oleks koonduserühma sea-dus vastu võetud ja oleks nüüd sellel väik-sel mehel, väiksel maapidajal, kelle maks 724 sendi pealt tõusnud 3.546 sendi peale, teie 20% maha võetud, — missuguse õi-guse jaluleseadmine see siis õieti on?

(V a h e l h ü ü e.) Härra Köster arvab, et see väga hästi aitab. Mina aga arvan, et see mitte ei aita, sest 724 senti oli ennem kinnisvaramaks, nüüd aga 3.546, ja sellest 20% maha, s. o. 708 senti maha, jääb ligikaudu 2.500 senti, tähendab 724 sendi asemel on „langenud“ kinnisvaramaks 2.500 sendi peale, ma palun siin „langenud“ lugeda jutumärkides. See on küll ilus väikemaapidajate aitamine! Sarnasest „langemisest“ võivad ainult ühe rühma mehed aru saada, aga hariliku matemaatika alla see küll ei käi. (V a h e l h ü ü e.) Jah, härra Fuks tunneb seda matemaatikat sellepärast, et ta selle Hiina matemaatika järgi siinamaani on käinud. Ma saan aru, et praegu nii kibe on rühmadel, sest tulevad ju uued valimised, ning sellepärast püütakse abi otsida sealt, kust abi otsida ei ole. Kui nüüd praegu tuleb härra Loosalu ja siit pika haleda loo maha loeb, ühtlasi püüab ka oma rühmaseltsimeeste viisi manitsevaid kõnesid pidada, ega see palju ei aita, on ju näha, et jälgede segamine toob väga vähe kasu. (V a h e l h ü ü e.) Kas see ka on vaimulik seisus? (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie, härra Köster, arvate, et kooliõpetaja ka üks vaimulikmees on, siis olen mina Teie loogika järgi ka vaimulikmees olnud noores põlves. Noh, heakene küll, aga mulle paistab, et siin on veel üks teine asjaolu, mispärast koonduserühma mehed natuke ärevil on. Esimene asi, nagu tähendasin, on hirm eelolevate valimiste ees. Püütakse meeoleolu luua ja seal, kui imelik see ka ei ole, aga mõni mees on isegi oma isaga viimasel ajal sõlminud rendilepingu, et aga õigust saada koja valimistel kaasa tegutseda. See ei ole ime, et sealpool öeldakse: „meie oleme koja vastu“; aga imelik on see, et vaatamata sellele siiski sinna sisse tungida püütakse. Nagu ütlesin, juba isaga tehakse rendileping, et aga kotta sisse pääseda. Kuid seal peavad teised põhjused olema, mitte koja ülesehitamine ei ole see vedru, mis neid selleks edasi viib.

On arusaadav see ärevus, mis koonduserühma liikmete seas. Kaua aega suudeti Põllutöoministri kohalt eemal hoida põllumeeste kogud, et nemad ei saaks selles ametkonnas asju korraldama minna. Vaadake, nüüd on see ometi sündinud. (V a h e l h ü ü e.) Härra Köster, kui Teie minu asjade pärast mures olete, siis ütlen, et võite üsna mureta olla: kui Teie oma asjad ka nii selged oleksid kui minu omad, siis oleks väga hea, aga tuletage meelde kuidas need asjad olid Teie ajal, ja Teie

mõtlete vast praegugi veel mitte kerge südamega nende asjade peale. Siin toodi üht-teist ette, ega Teil armas olnud neid pealt kuulata. (V a h e l h ü ü e.) Aga kui soovite, võib neid veel üles soendada, kui see Teile nii armas kuulata on. (V a h e l h ü ü e.) Mõnel on nahk liiga paksuks läinud, sellepärast sealt palju läbi ei tungi. (V a h e l h ü ü e.) Viimasel ajal on Põllutöoministri koht põllumeeste kätte antud. (V a h e l h ü ü e.) Metsaandmisega — mõned on metsa saanud, iseäranis saaremeta, ega Teie, härra Fuks, ometi seda pahaks ei pane, kui Teiegi sellest natuke saite. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina ei ole seda pahaks pannud, kui seda õigel viisil, õigete abinõudega ja seaduslikus korras tehakse. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina ei ole kahjuks saanud veel... (V a h e l h ü ü d e d.) Vaadake, kui mõni inimene väga tark on, siis sagedasti see tarkus lõpeb teiste asjadega, mis tarkusest kaugel on. Härra Laur teab teiste asju paremini kui teised ise. Võin tõendada, et see metsasaamine minu kohta ei käi, kuna mina seda saanud ei ole. Eile seletasin ma juba, see asjaolu minu metsaga on nõnda: Mina esitasin palvekirja riigi maade ja metsade valitsusele maade vahetamiseks, see palve on tagasi lükatud, ja kaugemale ei ole asjaga jõutud. (V a h e l h ü ü d e d.) Kaugemale see asi ei ole jõudnud. Aga kõik muu, mis härra Laur eile kõneles, ja mis ta täna kõnelema veel tahab, kui ta niisamuti räägib kui eile, siis ei vasta see tööle.

Aga mis nüüd käesolevasse seadusse puutub, siis tõepoolest olen ühes asjas härra Loosaluga ühel nõul. See on tõesti samm edasi ja tema aitab neid puudusi kõrvaldada ja parandada, mis esile tulid maade hindamise juures sel korral, kui koonduserühma liikmed neid ministeeriumisid juhtimas olid, nimelt Majanduse- ja Põllutöoministeeriumi, kellele kuulub hindamise küsimus. Kahjuks see korraldamine nii ruttu ei lähe, kui arvasid koondusemehed.

Praegune valitsus, kui teie mäletate, astus ametisse veebruarikuul. Ja ei läinud kuud aega mööda, kui koonduserühm nõudis, et need korratused, mis teatavates ametiasutustes sündinud, peaksid õiendatud saama. Nii ruttu ei saa neid korratusi parandada, selleks kulub aega, ja niisamuti ka mõnes muus asjas. Sellepärast ütlen, olen härra Loosaluga selles mõttes ühel nõul, et praegune valitsus on jõudnud sammu edasi astuda ja kinnisvarade maksude

korraldamise asjus neid vigu parandada, mis eelmiste nende ametkondade juhatajate all mitte ei ole sündinud. (V a h e l h ü ü e d. — J u h a t a j a k o p u t a b h a a m r i g a. — V a h e l h ü ü e d.)

Juhataja (koputab haamriga): Ma paluksin Riigikogu liikmeid kohapealsed kõnelused lõpetada, muidu ma peaksin hakkama vahele segama.

A. Laur (fakt. märk.): Härra Laarman tähendas, nagu ei oleks mina õieti seda fakti valgustanud. Ma pean õienda-ma faktilise märkusena, et härra Laarman'i jaoks on koha peal metsatükk välja planeeritud, sihid sisse aetud, mets ära hinnatud — hind 130 tuhat. Ilma Põllutöoministeriumi loata ei saadud ometi sihti sisse ajada ega metsa ära hinnata. Selleks pidi olema käsk keskkohast. Teine naaber, Lensen, oli ka vahetamist soovitud, kuid temale öeldud ära. M. Laarman'i jaoks aga mõõdeti mets välja, hinnati ära ja öeldi, et ta võib selle ära osta.

R. Penno: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu sõnavõtmine on tingitud rkl. Laarman'i viimasest esinemisest. Tema arvas heaks kevadisi asju esile tuua. Kevadel olid samad küsimused Riigikogus otsustamisel. Küsimuse tõstsin kevadel mina Riigikogus erakorralise teadaandena üles. Hiljem meie rühm esitas vastava seaduseelnõu. Selleaegne Põllutööminister teatas, et temal see asi kaalumisel on, ja et vastavad sammud astutakse. Meie seaduseelnõu nägi ette, nimelt härra Põllutööministri kalkulatsioonide järgi, 28% kinnisvaramaksu alandamise, siis pidas härra Põllutööminister... (V a h e l h ü ü e.) Nimi ei ole tähtis. Pidas selle ebasünda, ja tema arvates protsentuaalne alandamine üldse läbiviidav ei peaks olema. Ta tõi isegi sarnased näited, kus riigil selle alanduse juures tema arvates juurde oleks tulnud maksta. Mina loen ühe lause tema kõnest ette: „Praegu on Prangli vallas vähendatud makse 77%, ja teie tahate vähendada veel 28%, seega oleks kogusummas juba üle 100% vähendada, tähendab — tuleb juurde maksta.“

Teises kohas, peale selle, kui mina olin sõna võtnud, käsitas ta sama küsimust: „Ma vastasin küsimuse peale ja näitasin, kui mõttetu see on, kui tahetakse umbropsu maksusid vähendada 25—28%, see viiks maksu nullini, kuna juba enne maksu

oli vähendatud kuni 77%. Kui siin veel vähendada, siis viime nullini.“

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Juba selle seaduse esitamisel mina tähendasin, et meie ei pääse kahest teest kõrvale, kui ei taheta käesoleval aastal meie põllupidajate koormat tõsta. Seaduse esitajad ei tahtnud valitsusele raskusi teha, ja ei esitanud seepärast niisugust maamaksu vähendust, mis oleks eelarvesse suure augu lõõnud, millel ei oleks eelarves katet olnud. Siin oleks kaks teed. Üks oleks — vähendada teatud protsent praegust maksude alust — puhtakasurublad pealt võetavat maksunormi —, või siis endised 1930. a. maksud maksma jätta.

Meie teame, et vahepeal Põllutööminister kaalus seda küsimust, ja samal ajal ajalehtedes oli teade, et minister kavatses maksma panna 1930. aasta maksunormid veel üheks aastaks. See kavatsus jäi aga kavatsuseks. Aeg läks edasi, ja käesoleval sügisel, kus üldiselt põllumajanduslik konjunktuur märksa halvenenud, esitas meie rühm seaduseelnõu, mis käsitas maksu alandamist 50% ulatuses. Samal ajal oli Vabariigi Valitsus esitanud seaduseelnõu ainult Saaremaa osa kohta, ja sel puhul kerkis rahaasjanduse komisjonis päevakorda kinnisvaramaksu alandamise küsimus ja see käis mitu korda Vabariigi Valitsuse vahet. Nüüd on see esitatud seaduseelnõu kujul.

Vabariigi Valitsus on teataval määral vastu tulnud. Ta lubab 20%lise maksu alandamise, seda, mida Põllutööminister omalajal võimatuks pidas. (V a h e l h ü ü e.) Härra Majanduseminister, Teie ütlesite, et kui vähendada, siis viite nullini. (V a h e l h ü ü e.) Härra kindral, praegune seadus näeb ette kaks moodust. Uued hindamise normid jäävad, aga neid korrigeeritakse, ja on võimalik segasüsteem. Seda on nüüd tarvitatud. Mis aga tuleb 1932. a.? Tuleval aastal hakkavad jälle otsast peale need... (V a h e l h ü ü e.) Härra kindral, millal Teie veel kontrollite neid boniteerimise andmeid, kus maa lumega kaetud on? Minu arvates ei saa nüüd boniteedi andmete kontrollimist läbi viia. See on ainult ajutine abinõu üheks aastaks veel maksma panna 1930. a. normid. Kui tahate nüüd maksma panna need normid, siis peaks asutustele vähemalt aega andma, et neid korrigeerida. 1932. a. see seadus enam ei maksa praeguse redaktsiooni järgi. Ma arvan, et see on selle seaduse nõrgem külge. Ma ei usu, et tuleval aastal põllupidajad suudavad suuremaid maksusid maksta.

Järgmine eelarve aga koostatakse siiski selle seaduse alusel ja sinna võetakse suuremad normid sisse, välja arvatud see osa, mis käesolevast aastast üle kantud. See ongi selle seaduse nõrgem külj, ja seda peaksime II lugemisel parandama. Riigikogu läheb pärast eelarve vastuvõtmist laiali, maksumäärad kuulutatakse välja sel ajal, kui Riigikogu ei ole, ja kodanikud jälle satuvad raskustesse. Kui meie ette näeme, et talumees rohkem maksta ei suuda, siis see maksuallandus peaks olema niikaua maksev, kui ta muudetakse.

Majanduseminister A. J ü r m a n: Ma tahaksin siiski vähe peatuda härra Penno seletuste juures ja näidata, et alus oli mul sedaviisi öelda ja ette kanda ta paranduseettepaneku kohta. Kui Teie paranduseettepaneku tegite, siis tast võis nii aru saada, nagu tahan seletada. Võtame näite. Ütleme, et meil on talu pealt 4.000 senti maamaksu maksta. Võtame niisuguse kalkulatsiooni: 80% oli maks langenud. Teie tahtsite uuesti 25% maha võtta, võtame kokku — Teil ei olnud öeldud, kuidas maha võtta, võis aru saada, et algmaksust — pange kokku 80%+25%, tähendab kogusummas tahate maha võtta 105%. (V a h e l h ü ü d e d.) Ei olnud mingit selgust. (V a h e l h ü ü d e d.) Lubage, ma seletan. Iga kõneleja, kes üles astus, seletas oma moodi. Ma ütlen, kui nii teeme, nagu siin kõneldi, võtame 80%+25%, siis peame maksu alandama 105%. Võtame maksu 4.000 senti, alandame 105% võrra, see oleks 4.200 senti, tähendab 200 senti jääb puudu, tähendab riik peaks 200 senti juurde maksuma. Nii oli minu ütetus täiesti põhjendatud. Nüüd võtame teise seisukoha sellesama maksu — 4.000 senti — juures. Mõni maks oli tõusnud mitmekordselt, ütleme see maks oli tõusnud 100%, tähendab 8.000 sendini, võtame maha sellest 105%, s. o. 4.200 senti. Sellega jääks maks järele 3.800 senti, seega väheneb maks juba vähem, kui eelmisel korral. Vaadake, Teie algettepanek oli niivõrt segane, et teda keegi ei mõistnud. Praeguse seadusega on hoopis teine lugu. Praegune seadus ütleb, et kõigil, kellel maksud on tõusnud 1931. aastal, vähendatakse maksud endiste normideni. Tähen-dab, kui kellelgi oli maksu enne 4.000 senti, temal oli see tõusnud 4.000 sendi pealt 8.000 sendi peale, siis temal vähendatakse maks tagasi 4.000 sendi peale, ja see on ka õige, sest praegu on kriisi tõttu eriti põllumajanduse seisukord raske, ja meie ei

tohi sel kõige raskemal momendil makse kõrgendada. Seda enam, et see seadus pandi maksuma ilma, et oleks olnud aega suvel kontrolli teostada, kas hindamine on õieti välja tulnud. Sest kokkuvõtete ja väljaarvamiste lõppemisel ilma kontrolli teostamata kuulutati välja maksunormid. Vastavast asutusest ise tunnistati, et nad ei suuda teostada kontrolli, väljaarvamistes võib olla lihtsalt matemaatilisi vigu, kuid ei saadud viivitada, sest nõuti kiirelt uute maksunormide maksmapanekut. Nüüd-ses seaduses öeldakse, et maksud, mis suurenenud, alandatakse endisesse suurusse ja neist võetakse käesoleval aastal veel 20% alla. See on juba teine laul. Nüüd on arusaadav, et näiteks sellel, kellel enne oli maks 4.000 senti ja see tõusnud 8.000 sendile, see vähendatakse tagasi 4.000 sendi peale ja sellest võetakse maha 20%, see on 8 krooni. (V a h e l h ü ü e.) Miks kevadel ei tehtud! Nüüd tehakse, nüüd võite rahul olla. Aga lahtiseks jääb küsimus, mis saab edasi, ja on õige, et see on raske küsimus. Käesoleval aastal tehti kontrollhindamisi. Siin ja seal üksikutel juhtumitel oli vigu 20 ja 10 või 5 protsenti, ma ei tea, kas suuremaid vigu veel leiti. Tuleval aastal kestab kontroll edasi, ja maks on sel ajal endine. (V a h e l h ü ü e.) Tähendab 1931./32. a. kontrollimine kestab edasi. (V a h e l h ü ü e.) Ainult 20% vähendame käesoleva aasta maksu. (V a h e l h ü ü e.) Just, tuleval aastal katsutakse kontrollhindamist teostada. Kui leitakse, et tõesti on väga palju vigu, siis tuleb vastavalt sellele järeldusi teha. (V a h e l h ü ü e.) Seisukord on sarnane, et praegu ei saa meie öelda, missuguse normi alla viime. Kui kontrollhindamine ei ole teostatud tarvilikul ulatusel, siis on raske öelda, kui suur võib see viga olla. Sellepärast on tarvis aega võita. Kui kontrollhindamised annavad tarvilikud andmed ja täieliku pildi, siis võime vastavalt järeldused teha edaspidise aja kohta.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Majanduseminister arvab, et tuleval sügisel peab veel kontrollhindamine ette võetama, et selgusele jõuda, kuidas maaboniteet on läbi viidud. Sellepärast oleks tarvis seadus maksta panna järgneva aasta peale. Kui anname seaduse sarnasel kujul, nagu komisjoni poolt esitatud, siis ta käsitab ainult käesoleva aasta eelarve tulusid. Tuleval aastal tuleb aga selle seaduse redaktsiooni järgi sama maks, mis käesoleval aastal, mida meie aga

muuta tahame. Ja kui teie tunnustate, et praegu ei ole neid aluseid, et need on ebaõiged, et neid tuleb revideerida, siis tuleb ilmtingimata ka tulevaks aastaks see seadus maksma jätta. Sellest meie kõneleme. Praegu on eelarve koostamine mitte üksi Vabariigi Valitsusel vaid ka omavalitsustel — valla- ja maavalitsustel.

Mis puutub meie seaduse teksti, siis on see Riigikogu protokollides olemas. Meie tegime ettepaneku, 15 senti võtta ühe puhtakasurubla pealt. (V a h e l h ü ü e.) Ei, see ettepanek oligi arutamisel sellepärast, et valitsusel seaduseelnõu ei olnud, vaid meie esitasime selle seaduse. Kahjuks Riigikogu ei andnud seda komisjoni, komisjonis oleks saanud seadust ümber teha, aga siis oldi selle vastu. (V a h e l h ü ü e.) Praeguse seaduse juures rõhutan, et seda tuleks maksma panna pikema ajaks, kuni uued normid kontrollitakse.

J. F u k s (fakt. märk.): Põllumeeste kogude tegelaste poolt tuuakse ette, nagu oleks süüdi kinnisvaramaksu suurenemises põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm. Sellepärast tahaksin neid väiteid must valge peal ümber lükata põllumeeste kogude Riigikogu rühma esimehe härra Tupitsa kõnega 19. veebruarist 1931. a. Riigikogus läbirääkimiste puhul Vabariigi Valitsuse deklaratsioonile üle. Härra Tupits on öelnud: „Uue maahindamise tulemuste maksmapanemist ootab maa pikisilmi. Rõõmustavalt lubab uus valitsus seda nüüd kohe teostada.“ Praegune valitsus on nüüd seda teostanud, see on esiteks. Teiseks oli eelmise valitsuse poolt esitatud 1931./32. a. eelarve, milles oli ette nähtud 36 miljonit senti kinnisvaramaksu põllupidajatelt. Praegune valitsus suurendas selle summa 42 miljonile sendile, see on 6 miljoni sendi võrra. Nii näete, et selles ei ole süüdi põllumeeste koondus.

A. T u p i t s: Näen, et siin terve õhtu otsa koonduserühm provotseerib inimesi kõnetooli tulema. Ekslikkude väidetega tullakse siin esile, sellepärast pean ka omaks kohuseks siit kõnetoolilt õiendada. Kui mina ütlesin, et uue maahindamise tulemuste maksmapanemist ootab maa pikisilmi, siis ütlesin ma seda selles mõttes, et maa ootas uute maahindamiste tulemuste maksmapanemist sellepärast, et need kodanikud, kes kannatanud selle läbi, et vana hindamine ülekohtune oli, nüüd lootsid

kergendust saada. Selles mõttes ütlesin seda. Kui aga nüüd hiljem selgub, et maahindamises on vigu tehtud, siis ei saa põllumeeste kogude rühma selles vastutavaks teha, vaid vastutajaid tuleb teisalt otsida.

J. L e h t m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Need tänased väielused sunnivad natukene peatuma selle ajaloo juures, mis maahindamisel on olnud. 1919. aastal algas Põllutööministeerium eeltöid maade boniteerimise asjus. Valiti inimene, kes selles asjas asjatundlik, praegune mullateaduse professor Nõmmik, kes sõitis maad mööda andmeid koguma meie maa boniteerimiseks teaduslike aluste väljatöötamiseks. Et see töö pidi kauemat aega võtma, see oli loomulik. Seal tuli Riigikogu ja sundis valitsust õige lühikese aja jooksul ette võtma uue boniteerimise. Seda taheti läbi viia esialgu mõnes kohas, kus uued asundused tekkisid ja endised mõisa andmed puudulikud olid. Riigikogu surus läbi üldise boniteerimise ilma teadusliku ettevalmistuseta. Nüüd näeme, misuguseid tagajärgi on see töö andnud. Ta on äärmiselt puudulik. Ja nüüd ei tea, kust otsida seda süüdlast, kes asja valesti teinud. Aga süüdlane on Riigikogu ise. Ta kipus valitsema ning niisuguseid suuri asju kiires korras läbi viima, milleks pikemaajaline eeltöö vajalik. Nii on Riigikogu ise süüdi.

J. L o o s a l u: Arvan, et sellest Hiina matemaatikast on kõik Riigikogu liikmed aru saanud ja ei tarvitse seda enam seletada. Igatahes on Riigikogu enamusele selge, et 105% ei saa maha võtta, see ei ole kuidagi võimalik. Kui räägitakse, et kinnisvaramaksu on muudetud, et puhtakasurubla hind on 21 senti, siis peab tähendama, et sel ajal, kui tehti Riigikogus ühemeelne otsus 21 sendi suhtes, oli ta õige. Nüüd on ta aga kõrge ja see on kõigile selge. Puhtakasurubla hinnet, 21 senti, tuleb ühel või teisel viisil alandada. Kui praegune valitsus oleks tahtnud õigel ajal alandada kinnisvaramaksu, siis ta ei oleks võtnud käesoleva aasta eelarvesse nii suurt summat. Ta oleks jäänud eelmise aasta summa juurde. Käesoleva aasta kinnisvaramaksu summa on võetud eelarvesse palju suuremana. Ei maksa siin midagi sheshtikuleerida, sest teil on see must valge peal olemas ja teie võite ise sealt järele vaadata. Meie põllupidajad on väga pahandatud sellest, miks võeti neilt suvei

sisse mitmekordne kinnisvaramaks, ja võetakse ka nüüd veel tagantjärele ja öeldakse, see jääb tuleva aasta arvele. Just nagu põllupidajal oleks niipalju raha, et ta võib laenata riigile. Kas on siis riigikassa seisukord nii raske? Ei oleks ju midagi selle vastu, kui põllupidajad on nii lahked ja laenavad riigile raha, aga meie teame, et praegu ei ole neil võimalust laenata. Meie teame, et oleks vaja põllupidajate lühiajalised laenud muuta pikaajalisteks, aga siin näete, et riik laenab veel talupidajate käest. Kui talupidajate raha on riigikassas, siis on nad laenanud riigile, ja see on kahtlemata laitmisväärne praegusel raskel ajal.

Mis puutub metsa juurdelõigete asjasse, siis kui siin öeldakse, et metsa juurdelõikeid ei ole antud, siis peab ütleva, et asi seda hullem on. Seisukord on niisugune, et mets hinnatakse ära, sihid aetakse sisse, ja metsa ei ole veel otsustatud anda. Lastakse oma meestele ette kõik tööd ära teha lootuses, vast läheb läbi ükskord, see tähendab, riigiametnikud pannakse tööd tegema, mis ei ole veel otsustatud. Ja kui ei anta neid metsa juurdelõikeid, kes maksab siis selle sihtideajamise, mõõtmise ja hindamise? Vaadake, kuidas Põllutöoministeeriumi praegu juhitakse ja kuidas ametnikke pannakse põllumeeste kogude eraasju korraldama. Nii mina kuulsin maal ringi käies mitmes kohas, et neid juurdelõigete asju korraldatakse nii, et igalpool käivad Põllutöoministeeriumi ametnikud juurdelõigete andmise lubadusi tegemas, aga tagajärgi pole näha.

Juhataja: Kõneleja, ma panen tähele, et tänasel koosolekul on juba küllalt õiendatud asju väljaspool päevakorrapunkti, ja Teie tahate veel ühe uue küsimuse juurde võtta. Ma palun sellest loobuda, sest mingeid uusi küsimusi ma enam juurde võtta ei luba.

J. Loosalu: Siin on igatahes kinnisvaramaksuga ühenduses räägitud, et kinnisvaramaksu vähendamisega vähenevad riigi sissetulekud. Kui riik teeb kulusid mittetarvilikkude juurdelõigete andmisega, siis ma ei tea, kust seda raha peaks võtma. (V a h e l h ü ü d e d.) On selge, et on tarvis juurdelõikeid anda seal, kus on vaja. Aga teie annate juurdelõikeid sinna, kus seda vaja ei ole. Rkl. Mats Laarman'il ei ole vaja juurdelõikeid. Praegu käiakse mööda maad ringi ja tehakse ainult lubadusi. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie

teame, kuidas teie alati toimetate, meie pool nii ei tegutseta. (V a h e l h ü ü d e d.)

Ma pean teie tähelepanu juhtima sellele, et see kinnisvaramaksu seadus ja see hindamise seadus on üldse ekslik. Meie teame, et kohapeal käiakse metsad, põllud ja maad läbi ning tõmmatakse kõverjooni peale. Sellest antakse ärakiri või hindamise andmete skits. Talupidaja, kes selle skitsi saab, ütleb, et ta ei tea, mis see „skits“ tähendab. Talupidaja ei tea midagi, mis see skits talle kaela toob. Õigem oleks, et antakse teada talupidajale need andmed alles siis, kui puhtakasu-ruublade arv on välja arvatud. Siis oleks talupidajal ülevaade, sest igati teab, missuguses väärtuses ta talu on. Nüüd aga antakse paberilipakas kätte, millel kõverjooned, ja talupidaja ei tea selle vastu protesteerida.

1923. a. oleks pidanud seadus nii vastu võetama, et talupidaja protesteeriks alles pärast seda, kui tal on teada puhtakasu-ruublade arv. See seadus on puudulik ja ekslik ning oleks pidanud seda seadust parandama. (V a h e l h ü ü d e d.) Põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate Riigikogu rühma ei olnud 1923. a. Teiseks teame selgesti, et meie rühma ministrid ei ole juhtinud kinnisvara hindamise tööd. See on täiesti eksitus kui öeldakse, et meie olevat juhtinud seda, siis pean ütleva, et see oli kõik aeg rahaministeeriumi juhtimisel, ja meie esindaja ei olnud seal juhiks. Kui aga see Põllutöoministeeriumi alla viidi, siis enam ei olnud meie esindaja Põllutöoministeeriumi juhiks.

M. Laarman (fakt. märk.): Rkl. härra Loosalu tähendas siin, nagu ma aru sain, et sealpool juurdelõigete vastu ollakse. See võib ju väga võimalik olla. Aga mitte selles suhtes ei tahtnud ma võtta sõna faktiliseks märkuseks. Ma tähendan siin, et mina ei ole juurdelõikeid oma koha juurde palunud ja ei mõtlegi seda teha ka edaspidi. Ma juba eelmisel koosolekul seletasin, et ma pakkusin üht oma kohast kaugelolevat heinamaatükki vahetada riigimaa vastu. Et nüüd vahetamise juures maad ära tulevad hinnata, näib sealpool tume olema. Ei saa ju ette kujutada kahe asja vahetamist hindamiseta. Ma loordan veel, et ma olen seaduslikul alusel esitanud palve ühe oma maatüki vahetamiseks riigimaa vastu ja arvan, et mul selleks seaduslik õigus on, ja ma kaitsen oma õigusi niipalju kui suudan. (V a h e l h ü ü d e d.) Esimeses instantsis olen ma kaotanud, ja see asi on teises instantsis. Mis

otsus seal tehakse, seda ma ei tea. Muidugi mõista tuleb sellel, kellel vahetamise juures maa halvem on, juurde maksta, aga mõlemil tükil kasvab mets peal. (V a h e l h ü ü e d.) Minu krundis üldse kõlbmata maad ei ole, härra Laur. (V a h e l h ü ü e.) Arvatavasti Teie teate ka, mitu mul praegu raha taskus on, kui Teie kõik nii hästi teate. Aga ma ütlen siin seda, kuidas faktiliselt asi seisab.

Majanduseminister A. Jürman: Ma tahtsin umbes sedasama öelda, et mõned Riigikogu liikmed ei tee vahet juurdelõigete andmise ja maavahetamise vahel, neile on kõik juurdelõigete andmine. Aga meie teame, et maakorralduse määrustes ja seaduses on ette nähtud ja loetakse seda tarvilikuks ja soovitavaks, et lahusolevad maatükid saavad ühte tükki aetud. See on täiesti loomulik ja igalpool on soovitud seda läbi viia. Samal alusel on rkl. Laarman pööranud vastavate asutuste poole, et oma õigusi teostada, ja palub, et vastav lahusolev maatükk saaks ümber vahetatud ta päriskrundi juures oleva riigimaaga. See ei ole niisugune tegu, mille eest peaks häbenema, vaid täiesti korralik ja seaduslik. Vahetamise juures mõõdetakse ja hinnatakse maa ära ja selle järgi tehakse otsus, kummale maatükile maksetakse juurde: kui on riigi maatükk parem, siis tuleb talupidajal juurde maksta, kui talu maatükk parem, siis peab riik juurde maksma. Ja kui rkl. Loosalu tahab seda Riigikogu kõnetoolilt tembeldada väärnähtuseks, siis ta vahetab selle ära väärnähtustega, mis juurdelõigete andmise juures on ette tulnud.

J. F u k s (fakt. märk.): Faktilise märkusena peaksin ma öiendama ja just alla kriipsutama minister Jürman'i sõnu, et „loetakse tarvilikuks ja soovitavaks, et lahusolevad maatükid saavad ära vahetatud ühte tükki“. Seda loeb tarvilikuks terve Kaarli vald, aga peale Mats Laarman'i ei ole seda kellelegi tehtud.

Teiseks pean tähendama, et enne, kui ei ole põhimõttelikult otsustatud ümbervahetamine, ei aeta sihte ja ei hinnata metsa. Seda tehakse pärast, kui põhimõttelik otsus on tehtud. Nii et siin Mats Laarman'i asjus peab olema juba tehtud põhimõtteilik otsus.

K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma kõigepealt pean kinni naelutama seda lauset, mis härra Loosalu ütles,

„et juurdelõikeid väikekohtadele ei võid mitte praegusel kitsal ajal anda. See suurendab riigi väljaminekuid“. (V a h e l h ü ü e.) Seda olen varem öelnud, ei taha praegu sellele enam juurde lisada. Teinekord kõnelen sellest pikemalt. Praegu viiks see kõne kõrvale. Mis puutub üldiselt käesolevasse küsimusse, siis ei leia ma tänaõhtustele koonduse liikmete kõnedele muud põhjust, kui et pühapäeval on põllutöökoja valimised ja nüüd tahetakse kõnesid pidada kinnisvaramaksude üle, et seda valijate piiudmiseks ära kasutada. Tuletage meelde oma sõnu ja tegusid. Teie rühmas istub endine Majanduseminister härra Zimmermann, kes määras 21 senti ühe puhtakasurubla pealt maksu. (V a h e l h ü ü e.) Minister paneb ette, valitsus otsustab. Ja nüüd otsite kogu õhtu, kes määras maksu 21 senti ühe puhtakasurubla pealt. Teie oleksite võinud seda küsimust rühmatoas läbi arutada, siis Riigikogu aeg, mis teie täna õhtul kahe tunni kestel olete ära raisanud oma kõnedega, oleks raiskamata olnud. (V a h e l h ü ü e.) Jah, see on põllutöökoja valimiste eelkoosolek. Nüüd tulete teie kaitsma põllumeeste kasusid ja kõnelete, mis kõik ei ole teie poolt tehtud. Aga vaadake oma kõnesid ja oma tegusid, siis on pilt selge. Öelge parem välja, et teie olete kinnisvaramaksu alandamise vastu, siis oleks küsimus selge. (V a h e l h ü ü e.) Põllutöökoja valimised on tulemas, kus teie kaotus päevaselge, sest inimesed põgenevad teie nimekirjadest ära, kus nad olevat sinna igasuguste võtetega meelitatud. Nüüd tahate midagi heaks teha ja peate Riigikogus põllutöökoja valimise kihutuskõnesid. Kevadel koonduse rühm tegi ettepaneku, et teatav protsent kinnisvaramaksust tuleks alandada. Alandada kõigile ühevõrdselt: neile, kellel oli maks tõusnud uue hindamise järgi, ning ka neile, kellel maks oli langenud. Kui põllumeeste kogude rühm niisuguse ettepaneku vastu kõneles, et praegusel korral ei saa seda küsimust niisugusel kujul otsustada, sest ei ole õige, kui ka neile tahetakse kinnisvaramaksu alandada, kellel maks juba niikuinii alanenud, sama protsendi võrra, kui neile, kellel see maks on tõusnud. Kui Põllutööminister sel korral sõna võttis, siis ütles ta, et ta selle küsimuse võtab tõsise kaalumise alla. Suvel koguti andmeid, ja lõpuks jõuti otsusele, et kontrollhindamine tuleb ette võtta seal, kus see osutub tarvilikuks. Ja kui nüüd Vabariigi Valitsus ja Riigikogu rahaasjanduse komisjon pikalt-laialt arutades ja

kõiki asjaolusid arvesse võttes otsusele jõudis, et meil tuleb kinnisvaramaksu alandada, kuidas seadus ette näeb, siis peaks seda heaks kiitma ja õigustatuks pidama, aga mitte asjata vaielda ja kõneleda selle üle. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla, et ma eksin, aga kui tarvilik, võib seda ka muuta. Praegu on 20% alandatud, aga see ei tähenda, et üldine majanduse tulukuse tasapind langeb või tõuseb. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, igapäev sünnib maailmamajanduses asjaolusid. Praegusel korral, kus valitsus on Riigikogu rahaasjanduse komisjoni ettepanekuga ühinenud, et kinnisvaramaksu tuleb alandada 20% võrra, siis tuleb sellega leppida. (V a h e l h ü ü e.) Härra Penno, võime selle üle kõnelda, kui Teie olete vastavad parandused teinud, kuid ma ei tea, kas niisugused parandusi üldse tuleb.

R. Kuris: Austatud Riigikogu liikmed! Härra Tonkman tõi ette asjaolusid, mis õiged ei ole. Endine Majanduseminister ei ole määranud maksuna puhtakasu rubla pealt 21 senti, vaid see on Riigikogu poolt vastuvõetud seadus. (V a h e l h ü ü e.) Sellepärast ei saa minu arvates tulla ja tõlgitseda, et see nagu oleks ministri poolt määratud. Rahaasjanduse komisjonis, kus see maksu alandamise ettepanek, mis meie rühma poolt tehtud, oli kaalumisel vast nädal tagasi, vastas minister sellele eitavalt. Kuid kui rahaasjanduse komisjon seda kategooriliselt andis Vabariigi Valitsusele veel kord seisukoha võtmiseks, siis tuldi lõpuks sellele maksu alandamisele osaliselt vastu. Tõendan, et alles nädal tagasi oldi Vabariigi Valitsuses eitaval seisukohal, aga et see olukord põllutöökoja valimiste eel kogupõllumeeste võib kaotust tuua, siis sellepärast tuldi paratamatusest õigustatud seisukohale vastu. Kui vaatame seda valitsuse vastutulekut, võrreldes selle eelnõu sisuga, mis põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm esitas, siis ei sisalda valitsuse seisukoht põllumehele praegu kuigi suurt vastutulekut. (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates just Teie, härra Laarman, ruttate ette. See on kahtlemata vormiliselt samm vastutuleku mõttes, aga põllumehele ei anna see sisuliselt praegu midagi, sest sama valitsus on politsei kaudu põllumehele juba sisse nõudnud kõik need maksud. Ja nüüd, kus 1931. a. maks on suuremalt osalt sisse nõutud, ütlete teie, et vaadake, meie tahame alandada põllumehele seda maksu. Selle teie ettepanekuga

laseme vallasekretäri ainult maksumaksja ühelt arvelt teisele üle kanda 20% maksumust, see on 1931. aasta pealt tulevase 1932. aasta peale.

Minu arvates sarnane hiline seaduse esitamise ja läbiviimise viis ei ole otstarbekohane ja teeb peamiselt asjatuid ülekandmisi vallavalitsuse raamatuis. Tulevaks maksuaastaks ei ole maksualandust aga ette nähtud üldse, mispärast juba paari kuu pärast tahate saata maksumaksjale jällegi uue kõrgendatud normiga kinnisvaramaksu lehe. Meie rühm on rääkinud maksu alandamise poolt, aga valitsuse käesolev ajutine alandamise viis on isenesest väga raskepärane ja selle tehniline töö väga kulukas. (V a h e l h ü ü d e d.) Lugupeetud rkl. härra Johanson, põllumehele vastutulek oleks suurem olnud, kui oleksite vastu võtnud meie rühma ettepaneku, — aga mina kordan seda siin Riigikogus teisel lugemisel ja lootan, et Riigikogu liikmed sellest siin paremini aru saavad ja poolt hääletavad, — siis oleks selge, et kinnisvaramaks saaks kindlate normide alla seatud ja ei ole praegust ebamäärast olukorda tulevalgi aastal enam karta. Praegune valitsus meeleldi tahab tulevase aasta kohta maksu mitte alandada ja sellel alusel on tema üldiselt eelnõusse sisse võtnud 21 senti üks puhtakasu rubla. 1932. a. kohta jääksid vanad maksunormid maksma, ja see alandamine, mille praegu vormiliselt 1931. a. kohta teeksime, on tunda põllumehele ainult siis, kui tema 1932. a. kinnisvaramaksu läheb maksma. Siis vallasekretärit kuuleb maksumaksja, et temal on nij- ja niipalju maksu juba ette kantud. Praegusel momendil põllumees aga seda maksualandust tunda ei saa, sellepärast, et valitsus on lasknud selle maksu juba sisse nõuda.

Aruandja M. M a r t i n s o n (lõpusõna): Tahaksin paar märkust teha eelkõnelejate poolt ettetoodud väidete kohta.

Härra Kornell tähendas, et puhtakasu rublad teiste maksude aluseks on. See on päris õige, kuid härra Kornell peaks seda teadma, et käesoleva aasta tulumaks on vanade aluste järgi kalkuleeritud ja sisse nõutud vanade puhtakasu rublade alusel. (V a h e l h ü ü d e d.) Tänavuaastane tulumaks, mis tegelikult juba tasutud, või mille tasumise tähtaeg möödas... (V a h e l h ü ü d e d.) Nii et käesoleva aasta tulumaksu uus hindamine ei puuduta ja ei puuduta ka käesoleva aasta omavalitsuste eelarveid, sest need eelarved olid kokku seatud vana-

del alustel. Siin tahaksin ära märkida, kui härra Loosalu oma esimeses sõnavõtmises tähendas, et vaadake, see paiskab omavalitsuste eelarved segamini... (V a h e l h ü ü e.) Jah, seda tegi ka härra Johanson, aga kui Teie oma inimesed komisjonis ettepaneku tegid, ja teisel lugemisel võib-olla hakkate siin neid ettepanekuid kordama, ettepanekuid, mis täiesti demagoogilise iseloomuga, mispärast teie siis ei küsi, kas see omavalitsuse eelarveid segamini ei paiska? Niiviisi ei saa seaduse sisu arvustada, ja ma usun, et teistel kõnelejalte oli õigus, kui neid kõnesid põllutöökoja valimiselseteks kõnedeks hakkasid pidama.

Lõpuks pean märkima, et siin on peatunud ühe küsimuse juures, nimelt et käesolev maksualandamise eelnõu puudutab ainult käesoleva aasta kinnisvaramaksu. Kuid sealjuures unustasid sõnavõtjad märkimata, kui kontrollhindamise andmed näitavad, et kinnisvaramaksu on ebaõiglaselt rohkem nõutud, siis kantakse see osa järgmiste aastate peale ette, ja kellel siis enam kinnisvaramaksu maksta ei ole, sellele makstakse see tagasi. See on käesoleva paragrahvi neljandas lõikes väljendatud. Kui seda loete, siis on teile selge, et ettetoodud pahed seaduses ei ole, nagu mõned kõnelejad ette tõid. Küll aga makstab käesoleva eelnõu järgi maksu alandamine ainult käesoleva aasta kohta. See ei ole järgmiste aastate kohta mitte mõeldud.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

Vaheaeg kl. 19.35 min. — kl. 19.59 min.

3. Maksustamiskorralduse seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. T e e m a n t: Maksustamiskorralduse seadus, — õigem peaks olema maksustamise korra seadus; see parandus tehakse eelnõu arutamise ajal, — saab üks tähtsamatest seadustest olema kodanikkudele. See eelnõu, mis praegu arutusele tuleb ja mida arutas üldkomisjon, on seepärast tähtis, et ta korraldab maksustamist üldiselt. Eelnõus, kui ta esitatud sai üldkomisjoni valitsuse poolt, oli seltskondlik element asja otsustamisel täiesti kõrvaldatud. Üldkomisjonis seati põhimõtteliselt praegune seisukord jalule ja muudeti seaduseelnõu niivõrt, kuivõrt see puutub tulumaksu ja ärimaksu. Teiste sõnadega, esimeses maksustamise astmes

ei olene äraotsustamine tulu- ja ärimaksu asjus ainult maksuinspektoritest, vaid sealt võtavad osa ka avaliku õiguse alusel tegutsevate seltskondlike korralduste esitajad. Nii võtavad siis äri- ja tulumaksu komitee koosolekutest osa otsustava häälega kaubanduskoja ja põllutöökoja esitajad.

Edasi on selles eelnõus läbi viidud see põhimõte, et teise astme maksustamise asja arutamine on iseseisvaks tehtud. Teises astmes otsustamine ei olene enam Majanduseministri, rahaministri, soovide ja tahtest, vaid selle liikmed on alalised ja tegutsevad oma parema arusaamise järgi. Teiste sõnadega, on kõrvaldatud üldse võimalus, et kõrgem administratsioon võiks mingit mõju avaldada asja otsustamisel.

Edasi on viidud selles eelnõus läbi põhimõte, et võimalikult peaks asja otsustama koht peal, sest põhimõttelikult seisab käesolev seaduseelnõu sellel seisukohal, et kohapeal peavad maksuinspektorid määratama, kuna ainult teatavatel kordadel võivad erandid tehtud saada. Ei otsustata maksusid enam keskkohas; vähemalt taheti seda võimalikult läbi viia. Täna tuleb arutamisele veel teine seaduseelnõu, käesoleva seaduse maksmapanemise seaduseelnõu, milles näeme, et kõikide maksude suhtes ei ole veel võimalik täies ulatuses käesolevat seadust maksta panna, aga võimaluse korral taheti läbi viia seda, et asjad saaksid otsustatud kohapeal; aga mitte keskkohas.

Käesolevas seaduseelnõus on veel läbi viidud võimalus tagandada ametnikku, kes kas ühel ehk teisel asjaolul võiks isiklike vahekordade tõttu eksida, või vähemalt ette kutsuda ettekujutuse, et nende otsused ei ole õiglased. Seniajani oli see võimatu.

Siis on tehtud maksude asjas kaebuste esitamise ja otsustamise kord ühtlasemaks; normid, mis seda reguleerivad, on palju täielikumad, kui endises seaduses, kus neid pidi sealt ja tealt otsima, kuna mõnes seaduses neid küsimusi isegi katkendina puudutati.

Edasi on käesolevas seaduseelnõus sisse võetud põhimõte, et teatud otsuseid võib lasta ümber otsustada, kui need otsused sel ehk teisel põhjusel ei ole õiged. Siin on muu seas läbi viidud see põhimõte, et uue ilmsikstulnud asjaolu tõttu võib paluda asja uuesti otsustada. Kui teatavatel kordadel kohtupraktis seda ka seni lubas, siis nüüd on see lubatud seaduses eneses, ja võimalikult laias ulatuses, nagu üldkomisjon sellest aru saab.

Lihtsustatud on ka maksuvõlgade kustutamine. On ette nähtud seaduseelnõus need juhtumised, kus on võimalik maksusid kustutada, kui nende sissenõudmine muud riigile ei sünnita kui ainult kulusid.

Samuti on lihtsustatud ametlike kirjade kättesaatmise kord, ja kuidas teatada huvitatud isikule, maksukohuslasele, need otsused, mis tema suhtes on tehtud. See osa puudus endistes seadustes iga üksiku maksu suhtes pea täielikult. Muidugi üksikud normid, mis siin või seal iga üksiku maksu suhtes on olemas, ei sünnitanud kindlat kava, ja sellepärast oli käesolevat seaduseelnõu tingimata tarvis, et kõikide maksude suhtes seisukorda ühtlustada.

Samuti on tähtaegade uuendamise suhtes ühtlustatud põhimõtet, mis seni üksikutes seadustes katkenditena olid läbi viidud.

Eriliselt tähtis on selles eelnõus see, et teises astmes, peakomitees, on võimalik tunnistajaid üle kuulata. Tunnistajad vastutavad oma tunnistuste eest. Seni oli võimalus neid üle kuulata, aga ei olnud mingit tagatist, et need inimesed oleksid rääkinud tõtt. Nüüd on käesoleva seaduse maksmapanemise seaduseelnõus vastu võetud norm, mille järele tunnistajad vastutavad kriminaalkorras, kui nad ebatõtt on kõnelenud. Muidugi, see iseenesest ei kindlusta veel igakord, et inimene tõtt räägib, aga teatava kindlustuse see siiski annab, kuna muidu on võimalik tunnistajal rääkida, mis ta heaks arvab. Nõrku inimesi on olemas, kes teatavatel kordadel võivad tõest kõrvale kalduda, ja sellepärast on selle normi sissevõtmine tarvilik. Kohtuministeeriumis oli see küsimus arutamisel, ja kohtuministeerium oli sellega päri. Sellekohane norm, julgen korrata, on käesoleva seaduse maksmapanemise seaduseelnõus olemas.

Kõike kokku võttes panen ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

4. Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Teemant: Käesolevas seaduseelnõus on ette nähtud, et tulumaksu ja ärimaksu suhtes pannakse maksustamiskorraldamise seadus täiel määral maksma, kuna teiste maksude suhtes see eelnõu maksma pannakse niivõrt, kui võrt nende materillseadused seda lubavad.

Selle juures on seletanud Majanduseministeeriumi esindaja, et Majanduseministeerium ligemal ajal katsub kõike jõudu kokku võtta, et üksikuid maksuseadusi esitada Riigikogule, ja siis, kui need on esitatud, siis seda korraldamise seadust kõikide maksude suhtes maksma panna. Praegu on käesolev seadus maksma pandud seal, kus see võimalik oli ja kus selleks raskusi ei sünnita materillnormid, ja need on tulu- ja ärimaksud, kuna muude maksude suhtes, nagu eelnõust enesest näete, on ainult osa neist normidest maksma pandud. Selles maksmapanemise seaduses on ka sisse võetud need lisanormid, mis meie Nuhtlusseaduses maksma peab pandama, et seadusel sanktsioon oleks, mis tarvis igal seadusel, kui teda tegelikus elus tarvitatakse, sest ilma sanktsioonita, ilma karistusega ei saa üldse õiguslik kord püsida. Sellepärast panen ma ette,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

5. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 33-a muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja T. Kalbus: Käesolev seadus on tingitud Tolliseadustiku § 430¹ muutmisest. Vastavalt sellele paragrahville on redigeeritud ka Kriminaalkohtupidamise seaduse § 33-a. Sisuliselt käesolev seadus alluvust kohtutele ei muuda, vaid jätab senise alluvuse kohtutele maksma. Arusaamatuste ärahoidmiseks on siin nimelt Kriminaalkohtupidamise seaduse § 33-a täpsemalt ja vastavalt Tolliseadustiku § 430¹ redigeeritud.

Üldkomisjon vaatas selle seaduse läbi ja otsustas muutmata vastu võtta, nagu valitsus selle ette pani. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

6. Eesti Apostliku õigeusu kiriku (liidu) kinnisvarade korraldamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja R. Eliaser: Käesolev seaduseelnõu on alguse saanud rkl-te Pauluse, Bulin'i, Põllu ja Järve' ettepanekul 1930. aastast. Vabariigi Valitsus muutis selle ettepaneku ja esitas uue eelnõu. Selle eelnõu esitamine on tingitud

nimelt sellest, et nende kinnisvarade korraldamine praktilises elus tekitas raskusi. Nende raskuste kõrvaldamine oli kõige hõlpsam läbi viia eriseadusega. Üldkomisjon, arutades seaduseelnõu, leidis paremaks jagada eelnõu kolme paragrahvi. Neist esimene paragrahv näitab ära need kinnisvarad, mis tagasi antakse, teises paragrahvis on ära tähendatud need tingimused, millistel kirik võib varandusi kasutada, kolmas paragrahv näitab ära korra, mille järgi kinnisvara ümberkinnistamine peab sündima. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

V. Hasselblatt: Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolev seadus näib mulle kahel põhjusel mitte küllalt vastuvõetav olevat. Esiteks sel põhjusel, et meil on üldkirikul olemas aluseks konstitutsionaalne seadus — Usuühingute ja nende liitude seadus —, vastu võetud 1925. aastal. Selles on teatud põhimõtted maksta pandud kooskõlas meie põhiseaduse vastavate paragrahvidega. Kui meie tahame seda süsteemi muuta, ja seda tahetakse käesoleva seadusega, siis kahtlemata on õige seda teha Usuühingute ja nende liitude seaduse muutmise teel, sest raske on ette kujutada, et süsteemi kui terviku kõrvale ehitatakse eriseadused, mingid ad hoc seadused. Teine põhjus, mispärast seadust heaks kiita on väga raske, on järgmine: selle seadusega antakse apostliku-õigeusu kiriku keskvalitsusele omanduseks terve rida kinnisvarasid, ilma et nendele varandustele jääksid needsamad servituudid, mis teiste kirikute varandustele on jäetud Usuühingute ja nende liitude seaduse § 25 põhjal. Siin räägitakse küll, et § 26 reeglite alla on ka need kirikud paigutatud, aga need reeglid, mis § 25 ette nähtud, nende kirikute varanduste suhtes ei maksa. Meie teame väga hästi, et suurem osa meie kirikutest on praegusel ajal kiriku kui asutuse nimele kreposteeritud ja faktiliselt koguduse käes. Mitmes kohtuotsuses, mis on tehtud pärast 1925. a. seaduse vastuvõtmist, on asutud seisukohale, missugune seisukoht aga õige ei ole, et üksikut kirikut kui asutust ei ole olemas, ning jäi järele ainult kogudus. Kui see nii on, siis suurem osa meie kirikutest on samasuguses olukorras, tähendab peremeheta krepostiraamatute järgi. Kui meie raamatutest otsime luteriusu kirikute omanikke, siis 90 ja rohkem protsenti on omanikuks kirik kui asutus, näiteks Jaani kirik, Niguliste kirik j.n.e. Just sel põhjusel oli tarvis usuühingute seadusse sisse võtta § 25,

mis kaitseb mitte ainult omandust, vaid ka valdamist.

Kolmandaks põhjuseks, mispärast see seaduseelnõu on vastuvõetamatu, on järgmine asjaolu. Meie teame, et selle varanduse peale pretendeerivad mitmed asutused ja selle kohta on juba mitu aastat protsessid käimas. Ka praegusel ajal käib protsess, kus vastav õigeusu kogudus nõuab neid varandusi endale. Kahes astmes, nimelt rahukogus ja kohtupalatis, tegi ta juba selgeks, et tal õigus on selle varanduse peale ning neis kahes astmes mõisteti see varandus talle välja. Riigikohtu poolt aga tühistati see otsus vormilistel põhjustel, ning 1929. a. algas see asi uuesti. See protsess on praegu käimas ning sellest võtavad osa õigeusu kogudus, kiriku valitsus ja riik. Mulle näib, et ei ole õige, kui meie enda peale võtame kohtuniku osa. Esiteks Põhiseaduse järele on riik ja kirik lahutatud. Selle mõtte andsime ka usuühingute ja nende liitude seadusele. Varanduse kohta ütleb selle seaduse § 1 järgmist: „Riik ei toeta ega anna eesõigust ühelegi usuühingule ega nende liidule.“ See tähendab, et riik ei sega ennast keskvalitsuse ja üksiku koguduse vahetõrkesse. (V a h e l h ü ü e.) Tahan selle juures härra Kalbus'e vahelhüüde puhul meelde tuletada, et kui võtsime vastu seisuste kaotamise seaduse, siis sai selge sõnaga aruandja poolt öeldud, et riik võtab küll mõned varandused oma kätte, aga ainult selleks, et need edasi anda kogudustele.

Kui asuda seisukohale, et kohtulikult on selge, et varandus kuulub riigile, siis oleme õigustatud varandust edasi kinkima, kuid antud puhul eksime usuühingute seaduse vastu ja ka Põhiseaduse vastu, mis ette näeb, et riik ja kirik on lahutatud.

Kui asume põhimõttele, et sellega ei ole meil tegemist, ja anname varanduse õige omaniku kätte, siis peab ütleva, et see on kohtu asi. Ja kui meie seda nii teeme, siis pean teie poole kui kohtuniku poole pöörama.

Sellepärast arvan, härrad kohtunikud, et meie ei tohiks konkurentsi teha harilikudele kohtuasutustele. Usuühingute seaduse § 25 ütleb, et need kiriklikud varandused, mis olid kellegi omanduseks, jäävad tema omanduseks, mis olid valdamisel, jäävad valdamisele edasi. On palju varandusi, kus omanik ei ole teada, või on asutus, mida ei ole olemas, näiteks üksikkirik, Jaani kirik j.n.e. — kui asutus. Kuid kogudus tarvitab varandust, ja meie ei saa koguduselt midagi ära võtta. See seadus loob aga päris uue tüübi kirikuvarandusi. Meie

loome selle seadusega uue kirikliku varanduse, mille kohta § 25 ei ole maksev. Seda esiteks. Teiseks võtame enda kätte kohtuliku otsustamise, sest kui kolm poolt vaidlevad, kellele see kuulub — riigile, või kiriku keskasutustele, või kogudustele. Miks segame ennast vahele, vaatamata Põhiseaduse nõudmistele omalt poolt otsustame seda, mis kolmes astmes arutatud ja nüüd uuesti arutatakse kohtus. Sellepärast arvan, ei ole õige seadust vastu võtta enne, kui kohtulik toimetamine ei näita, kas meie kadunud juriidilise isiku järeletulija on riik või keskkirik või kogudused, sest usuühingute seadus kaitseb kogudust kui õigusjärglast, ta kaitseb eriti ka valdajat.

J. Bulin: Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Sõna võttes päevakorras esimesel lugemisel oleva seaduseelnõu kohta tahan peatuda selle seaduseelnõu ajalool ja teda päevakorda tõstnud asjade käigul, et meil kõigil oleks võimalik õiglasemalt temasse suhtuda. Selle seaduseelnõu põhimõtetest huvitatute ringkondade poolt oli samamõtteline seaduseelnõu mõne aasta eest juba esitatud Vabariigi Valitsuse asutustele, mis mitmesugustel kaalutlustel ei leidnud tol ajal heaksarvamist ja ei leidnud ka harilikku käiku. Praegu arutuseloleva seaduseelnõu asjakäik on ära tähendatud Vabariigi Valitsuse seletuskirjas ja üldkomisjoni seletuskirjas. Sellepärast ei tahaks ma teid selle kordamisega tülitada. Mina pean aga pikemalt peatuma mõnede praktiliste eluasjaolude juures, mille kohta seaduseelnõu üldkomisjoni redaktsiooni seletuskirjas on öeldud: „Eesti Apostliku õigeusu kiriku (liidu) kinnisvarade korraldamisel on tekkinud praktilises elus mõned ebasoovitavad nähted. Nende kõrvaldamine ja kiriku kasutamisel olevate kinnisvarade suhtes selge seisukorra loomine on teostatav kõige hõlpsamini eriseaduse läbi, milleks tahabki olla esitatav eelnõu.“ Muidugi, ma ei tea, missugused ebasoovitavad nähted on mõeldud nendes sõnades. Minule, kui ka minu valijatele, kes mind siia kõrgesse kotta on valinud, näib muu seas, et siin on mõeldud mõningad nähted, mille üle mul oli au üldkomisjoni istungil kanda ette sooviavaldus, et asjaarutamisele kutsutaks ka üks koguduse esindaja, kelle käes praegu need varandused kasutamisel, kuid kahjuks ei saanud komisjon minu soovi rahuldada. Kui üldkomisjon minu soovi oleks rahuldanud, siis oleks minul ära jäänud kohustus kanda ette seda, mida ette loen. Minule näib, et üks

ebasoovitav nähe on see, mis on Riigikohtu tsiviilosakonna toimetuses nr. 822 — 1928. a. kirjeldatud.

„Eesti Vabariigi nimel arutas Riigikohus, tsiviil-osakonnas, 1928 aastal novembri — kuu 22./6. päeval Tartus avalikult kohtuistungil, millest osa võtsid: eesistuja osakonna esimees V. Lõo ja liikmed: riigikohtunikud V. Ditar ja D. Verhoustinski, osakonna sekretäri A. Peebu juuresolekul

Eesti Apostliku õigeusu kiriku sinodi voliniku vann. adv. R. Eliaser kassatsiooni kaebust kohtupalati otsuse peale 1/15 detsembrist 1927 a. Eesti Apostliku õigeusu kiriku sinodi nõudes Eestimaa Greeka usu vaimuliku valitsuse vastu, omandusõiguse tunnistamise pärast.

Asja toimetusest on näha:

Eesti Apostliku õigeusu kiriku sinodi volinik vann. adv. abi V. Tomberg nõudepalvega 20 augustist 1921 a. tõstis Tallinna-Haapsalu rahukogus nõude „Eestimaa Greeka Usu Vaimuliku Valitsuse“ (griechische geistliche Verwaltung in Estland) vastu, Tallinnas I hypoteegi ringkonnas, krep. Nr. 11 ja 12 all (Pikal tänaval Nr. 64) oleva liikumata varanduse nõudja omanduseks tunnistamise pärast, kus juures nõude palvekirjas tähendas, et kostja aadress on teadmata, kuna nimetatud asutuse olemasolu lõppes viiekümnendatel aastatel ja palus sellepärast kutsuda kuulutamise läbi kohtusse kostjana Greeka usu vaimulikku valitsust Eestimaal (Griechische geistliche Verwaltung in Estland) ja peale selle saata temale Ts. Kp. S. § 294. põhjal kutse tema päralt oleva liikumata varanduse asukohale (Pikale tän. Nr. 64) kohtusse tuleku aega kuulutustes ja kutses ära määrates.

Selle nõudepalve põhjal on 21 oktoobril 1921 a. rahukogu käsitades Ts. Kp. S. § 293 määranud kostjat kuulutuse läbi kohtusse kutsuda ja see kohtukutse on avaldatud Riigi Teatajas lisas 1921 a. Nr. 102.

Kuulutuse tähtaja möödumisel on kolmanda isiku Tallinna Aleksander-Nevski peakiriku voliniku vann. adv. A. Maureri poolt nõue tõstetud nii Greeka usu vaimuliku valitsuse Eestimaal (Griechische geistliche Verwaltung in Estland) kui ka Eesti Apostliku õigeusu kiriku sinodi vastu sellisama kinnisvara peale omanduse õiguse tunnistamise pärast Tallinna Aleksander-Nevski peakirikule, kusjuures jällegi kostja Greeka usu vaimuliku valitsuse Eestimaal asupaik kui teadmata ära tähendatud oli.

Rahukogu tagaselja otsusega 19/23 veebruarist 1926 a. on algnõudmine tagasi

lükatud ja kolmanda isiku nõudmine rahuldatud ja see tagaselja otsus kuulutatud Riigi Teataja lisas Nr. 76 — 26. okt. 1926 a. Kohtupalat, arutades asja nõudja — Eesti Apostliku õigeusu kiriku sinodi voliniku — vann. adv. R. Eliaser'i edasikaebuse tagajärjel, 1/15. dets. 1927 a. otsustas Rahukogu otsuse kinnitada.

Selle otsuse peale on antud Eesti Apostliku õigeusu kiriku voliniku — vann. adv. E. Eliaser'i poolt kassatsiooni kaebus, milles ta palub Kohtupalati otsuse tühistada endise Vene riigi põhisead. § 64 ja 65, Õigeusu Konsistooriumide Sead. §§ 2, 46 ja 106. Vene s. k. X. k. I j. § 985, Greeka Katholiku kiriku valitsuse ja koguduste omavalitsuse ajutise korralduste seaduste (R. T. Nr. 28/29 — 1919 a. sead. Nr. 77) ning Ts. Kp. S. §§ 339, 366, 456, 711, 773 ning 777 rikkumise pärast.

Asja ettekande ära kuulanud olles leiab riigikohus:

Ts. Kp. S. § 4 seab ülesse nõude, et kohtuasutused ei või tsiviilasjade arutamist algatada teisiti, kui sellekohaste palvete tagajärjel isikute poolt, kellesse need asjad puutuvad, ja neid asju otsustada teisiti, kui pärast vastava poole seletuse ärakuulamist ehk aga pärast selleks määratud tähtaja möödumist. Ts. Kp. S. § 4 järele ei ole kohtule lubatud asja arutada ja otsustada, kui kostja väljakutsutud ei ole ja sellest järgneb, et kohus ise omal algatusel kohustatud on küsimust üles võtma ja läbi kaaluma, kas kostja oli kohtusse ilmumiseks kutse saanud, või mitte. Nõudjad kinnitavad ise ja asjas on see ka kindlaks tehtud, et kostja Greeka usu vaimulik valitsus Eestimaal (Griechische Geistliche Verwaltung in Estland) on oma olemasolu lõpetanud juba 1853 aastal ja selle peale vaatamata on ta kohtusse väljakutsutud korras, mis ettenähtud kostjate jaoks, kelle kohta eeldus on, et nad elus on, kuid kelle elukoht teadmata (Ts. Kp. S. § 293 ja 294). Kohtusse kutsumine kuulutuse läbi on äärmise abinõu; isikust, kes veel elus, või asutusest, kes veel tegutsemas, võib ikkagi loota, et nad kuulutusest teada saavad nende vastu tõstetud nõudmisest ja siis oma huvide kaitseks ka samme astuda võivad, kuid isikust, kes surnud, või asutusest, kes oma tegevuse lõpetanud ja likvideeritud on, ei või seda kuidagi arvata (Erdmann II lhk. 119 ja Baron § 34). Kostja kohtusse väljakutsumine sarnasei viisil osutub tõepoolest tühiseks kostja väljakutsumiseks ja asja otsustamine kohtu poolt — ilma kostja väljakutsumiseta. Eeltoodud põhjustel riigikohus, olenemata kae-

baja poolt ettetoodud kassatsiooni põhjenditest, peatades küsimuse juures, kas kostjale sai kohtukutse seaduses ettenähtud korras välja saadetud ja kätte antud, leiab, et seda küsimust tuleb eitavalt otsustada eeltoodud kaalutlustel. Sellest aga järgneb, et kohus ei tohtinud asja sisuliselt arutada ja otsustada ja et sellepärast ka selles asjas tehtud otsused tulevad tühistada ja toimetust ära lõpetada. Neil põhjustel otsustas riigikohus: Tallinna-Haapsalu rahukogu otsus 19./23. veebruarist 1926. a. ja Kohtupalati otsus 1./15. detsembrist 1927 a. tühistada ja kogu asjatoimetust ära lõpetada.“

Nagu juba minu eelkõneleja lugupeetud rkl. härra Hasselblatt on öelnud, on puhtvormilistel põhjustel see asi ära lõpetatud, kuna nüüd uuesti peale seda, kui Vabariigi Valitsuse korraldusel oli üks osa ka täna kõnealloses seaduseelnõus ettenähtud varandusi kinnistatud vabariigi nimele, on asi uuesti üles võetud ja praegu kohtu teel käimas. Aleksander-Nevski peakiriku kogudus oli siin puudutatud, ja seepärast pööras selle koguduse nõukogu asjatundjate poole, kellel on saavutatud arvamine, mida ma luban enesele ka ette kanda, et näidata, kuidas tõeline mõne varanduse seisukord on praegusel ajal. „Eesti Apostliku õigeusu koguduste liidu (kiriku) kinnisvarade korraldamise seaduse nime kandva seaduseprojekti sihiks on omandusõiguse üleandmine Eesti Apostliku õigeusu koguduste liidule 17 üksiku kinnisvara kohta.“ Pean tähendama, et pärast seda, kui komisjon asju arutanud, on üks kinnisvaraobjekt maha tõmmatud ja jääb ainult 17 kinnisvara. (V a h e l h ü ü e.) Valitsuse ettepaneku järgi oli 18, aga nüüd on üks maha tõmmatud, nii et jääb järgi ainult 17.

„Projekti seletuskirjale juurelisatud kinnisvarade nimekirjast on näha, et kõige väärtuslikumad kinnisvarad nr. nr. 1—4 on juba 1928 aastal kinnistatud Eesti Vabariigi nimele. Teised kinnisvarad on kinnistusraamatute järele praegu veel mitmesuguste vaimuliku ametkonna asutuste ja ametkohtade nimel, mis suurelt osalt juba ammu ära kaotatud.

Praegu kõneall olev projekt erineb 1930 a. projektist sellepõolest, et siin ei puudutata Vene tsaaririigi õigeusu kiriku ning Eesti õigeusu kiriku õigustejärgluse küsimust.“

(Kosolekut asub juhatama teine abiesimees **R. Penno**.)

„Seaduseprojekti seletuskirjas ei tooda mingisuguseid kaalutlusi selle kinnituseks, et just nii kõige õiglasem on kiriku varanduse omandusõigust korraldada, nagu seda projekti järele kavatsetakse, vaid piirduakse lakooniliselt omandusõiguse ülekandmisega õigeusu koguduste liidule (kirikule) rea kinnisvarade kohta. Ei ole antud ka mingisugust seletust selle kohta, miks tahtakse kinnisvarasid, mis 1928 aastal — s. o. 3 aastat pärast usuühingute seaduse ilmumist — Eesti Vabariigi nimele kinnistati, nüüd jälle Eesti õigeusu koguduste liidu (kiriku) nimele kinnistada. Samuti tahetakse ilma lühema seletuseta ka teised kinnisvarad, mis mitmesuguste, osalt juba ärakaotatud asutuste ja ametkohtade nimel seisavad, liidu nimele kinnistada.

Kui seaduseprojekt neid kaht kategooriat kinnisvarasid ühendab ja nende kohta vahettegemata üht või teist väljendab, siis tuleb öelda, et ühist nende vahel on ainult niipalju, et kõik need kinnisvarad on olnud kiriku sihtide teenistuses.

Mis puutub nende, projektis ettenähtud kinnisvarade ümberkinnitamisega, mis kinnistusraamatute järgi õigeusu Vaimuliku Ametkonna nimel seisavad, siis peab tähendama, et need kinnisvarad on usuühingute seadusega (§ 25) jäetud registreeritud õigeusu kogudustele ning uus ümberkinnistamine ei ole nõutav (Not. S. § 321).

Vaja võiks ehk olla ainult omaniku nimetuse muutuse sissekandmine kinnistusraamatusse, mis on tingitud registreerimise faktist, kuid valdamise alus. Not. S. § 321 p. I lit. b mõttes jääb aga esialgseks.

Mis puutub mitmesuguste ärakaotatud asutuste ja ametkohtade varandustesse, siis tulevad need kinnistada nende ärakaotatud asutuste ja ametkohtade õigusjärglaste nimele. Selle küsimuse aga, kes nimelt on maksva seaduse järele nende õigusiärglasteks, lahendab vaieluskorral kohus. Lahendatakse aga see küsimus üldisel kujul seaduseandlisel teel, siis võib selle tagajärjeks olla nende asutuste ja ametkohtade õigusjärglaste varandusliste õiguste kitsendamise ning nende varanduse sundvõõrandamine.

Omandusõiguse küsimus nende kinnisvarade kohta, mis nimekirjas nr. 1—4 all tähendatud ja mis Eesti Vabariigi nimele kinnistatud on vaieldav ning selle vaieluse lahendamine on juba antud kohtu otsustada. Aleksander-Nevski Peakirikliku kogudus arvab, et nende kinnisvarade omandusõigus kuulub temale ja on Tallinna-Haapsalu Rahukogu tsiviil-osakonnas sellekohased nõudmised tõstnud. Need nõudmised

on Rahukogus veel otsustamata. Nõudmised on tõstetud Aleksander-Nevski Peakirikliku koguduse nimel Eesti Vabariigi vastu Kohtu- ja Siseministeeriumi näol ja Eesti Apostliku õigeusu kiriku (liidu) vastu omandusõiguse pärast vaielusaluste kinnisvarade kohta, 1928 aastal Eesti Vabariigi nimele kinnistamise tühistamise kohta ning selle kohta, et kogudusele õigus antaks kinnisvarad koguduse nimele kinnitada.

Kinnisvarade kinnistamisega Eesti Vabariigi nimele oleks riivatud ja rikutud koguduse varanduslised huvid. Nende huvide kaitseks on kogudus juba pööranud rippumatu kohtu poole. (Põhiseaduse § 68). Sellepärast on kogudusel täielik õigus jääda selle nõudmise juure, et juba alatud tsiviil-asjad saaksid ära otsustatud kompetentse kohtu poolt ja et vaielusaluste kohtuasjade lahendamine ei sünniks mitte seadusandlises korras.“

See on meie tuntud õigusteادلase vanutatud advokaat Johanson'i arvamine. Omalt poolt pean tähendama, et kui ma omalajal alla kirjutasin seaduse eelkavale, mis neid sihte omaks pidas, siis sel eeldusel, et hoitakse koguduse õigused, kelle käes varandused kasutada, kuna aga seaduseelnõust praegusel kujul ei ole näha, et neid koguduse kasutamise õigusi hoitaks, kui see seadus vastu võetakse. Sellepärast pooldan ma sedasama arvamist, mis väga lugupeetud rkl. Hasselblatt on siin juba väljendanud, et meie vastu võttes küll meie apostliku-õigeusu kiriku varanduste korraldamise seadust, ei saa siiski tähele panemata jätta meie koguduse õigusi, millised on tahes või tahtmata omalajal põhjaneva usuühingu seadusega ette nähtud. Ja nii, nagu ütles härra Hasselblatt, pean ka mina tõendama, et oleks väga imelik nüüd anda olemasolu ühele varanduse liigile, milline erineb just meie riigis ja kannab oma isemoodi laadi. (V a h e l h ü ü e.) See on see, et varandus on koguduse kasutada, ta ei ole aga koguduse oma ja kogudus teda kasutada ei tohi. (V a h e l h ü ü d e d.) Minu härrad, pean ütleva, et kogudusel ei ole mingit soovi riielda varanduse üle, mis ei ole ta oma momendil, kui põhikiri kinnitati. Kogudus palub võimaldada tõendused selleks, et ta võiks julgelt oma jalgal püsida, et keegi ei lööks ta jalgealust ära. (V a h e l h ü ü e.) Ma seda ei taha öelda. Kogudus näeb, et kuna teised kogudused, kes on põhjenduse leidnud usuühingute seaduses, on seaduse raamidega juba kindlustatud, sellel kogudusel peab see seaduse raam ära kaduma. (V a h e l h ü ü e.) Ma just kahtlen selle juures.

(V a h e l h ü ü e.) Ma ei kahtle ka selle juures. (V a h e l h ü ü e.) Kuid ma astun välja just koguduse nimel, sest ma olen selle rahvuse poolt valitud, kelle käes on need varandused kasutamisel, ja ma pooldan seda, milleks minu valijad on mind palunud. (V a h e l h ü ü e d.) Ma lõpetan sellega.

R. Eliaser: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu arutamisel tuleb ilmsiks tõesti imelik nähtus. Seaduseelnõu esitaja, tema algataja vaidleb seaduseelnõu arutamisel sellele ise vastu. Seaduseelnõu arutamisel ei too rahvasaadikud ette oma isiklike arvamisi, vaid asjatundjate omi. Muidugi teatud asjaolud on õiged, mis ette toodud. Protsessid on käimas. Aga see ei võta seaduseandlikult asutuselt ära võimalust, lahendada neid küsimusi seadusega. Millised raskused siin siis tekkinud? Kui võtame eelnõu, mille Paulus, Bulin ja teised esitanud, siis näeme, et selles on loetletud terve rida asutisi, mis Eestis ei tegutse, aga mille kohta meie ei saa öelda, et nad oma tegevuse oleksid lõpetanud. Nii näiteks rishkaja duhovnaja konsistorija Riias on olemas, ja meie teame, et juriidiliselt on mõeldav, et rishkaja duhovnaja konsistorija võib tulla Eestisse ning esitada oma õigused. Moskvast võib keegi tulla siia ja öelda, mul on Petseris kinnisvara, mina olen Pihkva piiskopi maja esitaja, olge head ja andke see tagasi. Kui öeldakse, et vaielusi peab kohus lahendama, siis on see väga raskesti läbiviidav. Estljandskoe duhovnoe upravljenije või Riia väimulik konsistorium tuleksid näiteks ja esitaksid oma õigused. Millele peab kohus rajama oma otsuse? Kohus ei saa minu arvates seda mitte otsustada. Aga üks on kindel, et ei saa pretendeerida need nende kinnisvarade peale, kes siin on esitanud asjatundjate arvamisi. Siin ei või olla kinnisvarade omandamist ja üsna lihtsal põhjusel — Vene seaduste põhjal ei olnud kogudusi kui sarnaseid juriidilisel üldse olemas. (V a h e l h ü ü e.) Ma kuulasin Teid, härra Hasselblatt, väga tähelepanelikult, lubage nüüd ka mul kõneleda. Vene seaduse järele oli ainult kirik õiguslikuks subjektiks. Kogudused tekkisid Venemaal enamlaste ajal Moskva sobori määruste põhjal kui õiguslikud subjektid. Need määrused pandi meil maksma aprillis 1919. a. eriseadusega ja selles seaduses on öeldud, et nii kogudused kui ka kirikud võivad omandada varandusi. Kogudused võivad omale muretseda kinnisvarasid, aga kirik ei tohi varandusi võõrandada ega pantida

ega üle 6 aasta rendile anda ilma Vabariigi Valitsuse erilise loata. Kui tahate tulla ja öelda, vaadake, Toompeal maja on koguduse oma, sellepärast et kogudus seal istub, siis mis alusel? (V a h e l h ü ü e.) Tema valdab? Jah, härra Hasselblatt, ma tean, et valdab, sel põhjusel, et sinod nõudis 1920. aastal, et olge lahked, andke maja meie korraldusse, kuid kogudus seda ei teinud. Ka Pikal tänaval asuvat maja, kus metropoliit asub, ei antud sinodi korraldusse, vaid öeldi, et ei saa, meie ei mõtlegi, meie istume selles, ja Pika tänavaja maja ei saadud muidu kätte koguduse harradeit, kui politsei abil. Siseminister kirjutas ette ja siis anti metropoliidile maja üle. Toompea maja kohta ei olnud seda võimu, et oleks politsei saadetud kaela. Ja sinodil ei jäänud muud üle, kui kohtusse minna. Käidi kohtus. Nüüd ütlete Teie, et kohus on otsustanud. Kohus ei ole siin veel midagi otsustanud. Härra Hasselblatt, Teil kui juristil peaks teada olema, et kui asjatoiming on kohtu poolt maha kustutatud, siis otsust ei ole olemas ja selle ettelugemine ei anna mitte kui midagi. Ma ei taha uskuda, et niipea, kui seaduseelnõu vastu võetakse, sinod kohe tuleb, tõstab koguduse majast välja ja võtab maja viimaselt käest ära. Ma ütlen Vene ajal oli nii, et kogudusel kui sarnasel ei olnud midagi öelda, kogudus ei saanud isegi volinikku neis asjades välja saata, kõik otsustas konsistorium või keskvalitsus. Ja kõik oli siiski korras. Aga nüüd, kus üksikud kogudused tulevad ja ütlevad, meie ei kuula sinodi sõna, keskvalitsus ei lähe meile korda, eriti kui koguduses on tegemist teatud vooluga, mis ei taha tunnistada keskvalitsuse korraldusi, nüüd seetõttu tulevadki raskused. Kui rkl. Bulin ütles, et tema kannab koguduste soovid ette, siis tema oleks pidanud olukorraga siis arvestama, kui seaduseelnõule esimest korda alla kirjutas. Tolles seaduseelnõu § 2 oli öeldud, et kõik tülid, mis tekivad sinodi ja üksikute koguduste vahel, lahendatakse sinodi poolt lõplikult. Sinod on meil kiriku keskvalitsuse järeletulija. Ma ütlen, näidake üks seadus, mille põhjal oleks läinud kiriku varandus üksikule kogudusele. (V a h e l h ü ü e.) 1919. aastal? Ei, ainult Vabariigi Valitsuse nõusolekul võis kogudus kiriku varandust omandada. (V a h e l h ü ü e.) Härra Hasselblatt, ma pean ütleva, et olen seda asia väga kaua ja põhjalikult uurinud. (V a h e l h ü ü e.) Luteriusu koguduste asja ei ole ma uurinud, aga just Vene koguduste asja olen väga kaua uurinud.

Seaduseelnõu järgi on päris selge, et

see oli kiriku varandus ja seda ei tohtinud võõrandada, pantida ega rentida ilma Vabariigi Valitsuse loata. Tähendab, kiriku varanduse omandamiseks pidi Vabariigi Valitsus igakord loa andma. Kuidas sai kogudus kiriku varandust omandada, kui see tema oma ei olnud? Sellepärast ma arvan, et ei teeks mingeid raskusi, kui käesoleva seaduseelnõu vastu võtame, sest siis oleks ükskord see segane olukord lõpetatud ja küsimus lahendatud, kes õieti oleks kiriku järeletulija, kelle nimele varandus tuleks kinnistada. (V a h e l h ü ü e.) Pean ütlema, et Vabariigi Valitsus on leidnud selle vajalikuks ja arvan, et iseäralisi raskusi ei tohiks see ka sünnitada, sest riik on huvitatud ühe või teise asutuse olemasolemisest. Pealegi, kui küsimus on vaieldav, kes on endise kiriku keskvalitsuse järeletulija, ei võiks kellelgi midagi olla selle vastu, kui seaduseelnõuga lahendatakse see tüliküsimus.

L. J o h a n s o n: Teen ettepaneku, seaduseelnõu anda tagasi üldkomisjoni kaalumiseks.

Põhjendused oleksid järgmised. Küsimus on praegu Riigikohtus pooleli... (V a h e l h ü ü e.) või rahukohtus pooleli ja ei ole otstarbekohane küsimust Riigikogus otsustada, kuni asi kohtus selgunud pole. (V a h e l h ü ü e.) Riik võib anda. Selle seaduse juures torkab silma, et aruandjaks on valitud ühe poole advokaat. (V a h e l h ü ü e.) Ettekannetest selgub see, ta on küll Riigikogu liige, aga ta on ka advokaat. (V a h e l h ü ü e.) Kordan veel kord, praegu ei ole otstarbekohane Riigikogul seda küsimust otsustama hakata.

V. H a s s e l b l a t t: Mulle näib üks asi selge olevat, nimelt et ei ole otstarbekohane, kui riik annab edasi sarnased varandused, mille kohta omandustiitel on vaieldav. Mina ei saa härra aruandjast aru, ta ütleb, et sinod on järeletulija, teiselt poolt ütleb aga valitsus, et Eesti riik on järeletulija. Kumb on siis õige? Niikaua kui see küsimus, kas kreposteerimise tiitel on õige või ebaõige, niikaua kui see on lahtine, oleks väga julge samm, kui meie selle omanduse edasi anname.

Siis tahtsin veel aruandjalt küsida, mis pärast nende objektide kohta ei ole maksima pandud usuühingute seaduse § 25. Usuühingute ja nende liitude seaduse § 25 ütleb: „Teatava usuühingu või nende liidu omanduses või valdamises olevad senised varandused jäävad vastavalt selle usuühingu või usuühingute liidu omanduseks või valdamisele edasi.“ On varandusi, kus va-

randuse valdamine on ühe käes ja omandus teise käes. On niisuguseid varanduse kasutamisi, kus omanikuks on riik, kuna aga kasutab seda varandust kogudus. Miks siin see vahekord ei või olla? Miks peame selle varanduse edasi andma, enne kui kohus on öelnud, et see varandus kuulub riigile. (V a h e l h ü ü d e d.) Miks ruttame sellega? (V a h e l h ü ü d e d.)

H. K u k k e: Tahtsin paar sõna öelda korra kohta tehtud ettepaneku puhul. Ei ole põhjust eelnõu arutamiseks anda komisjoni tagasi. Üldkomisjon on väga põhjalikult eelnõu kaalunud, mitte ükski üldkomisjon, vaid ka selle vastav alamkomisjon. Kõik need küsimused, mis siin üles tõstetud, on põhjalikult läbi kaalunud nii alamkomisjon kui ka üldkomisjon, sellepärast ei ole põhjust küsimust uuesti kaaluma hakata, seda enam, et põhjusi selleks ette toodud ei ole.

Edasi pean omait poolt imestust avaldama lugupeetud härra Johanson'i märkuse puhul, et esineb aruandjana ühe poole esindaja. See ei ole õige. Aruandjaks on rkl. härra Eliaser. Teiseks faktiliseks selgituseks peaks ette tooma seda, et rkl. Eliaser on küsimuse aruandjana õieti tänasel koosolekul, (V a h e l h ü ü e.) kuna üldkomisjonis (V a h e l h ü ü e.) ja alamkomisjonis küsimuse arutamisel oli hoopis teine aruandja; kogu selle aja kestel, kus küsimus arutamisel seisis, oli aruandjaks rkl. Holberg, kelle seisukoht kokku läheb praegu arutuseloleva eelnõuga, nõnda et rkl. Eliaser õieti esineb tänasel koosolekul aruandjana. (V a h e l h ü ü e.)

Aruandja R. E l i a s e r (lõpusõna): Ma siiski peaksin selle vastu vaidlema, et see seadus saaks üldkomisjoni tagasi antud. Ta oli üldkomisjonis kui ka viimase poolt moodustatud alamkomisjonis pikalt ja laialt arutamisel, ja komisjon siin midagi enam ei selgitaks. Kui öeldakse, et hakkame siis otsustama, kui kõik kohtuastmed on vaieldava küsimuse ära otsustanud, siis ei ole seda ju enam tarvis. Kui näiteks kinnisvara suhtes oleme kõik vabariigi kohtuasutused läbi käinud, milleks siis veel seaduseelnõu?

Mis puutub sellesse, mis rkl. Hasselblatt ütleb, et siin ei ole sisse kantud „koguduse valdamisel“, siis seisab küsimus selles, et usuühingute seaduses on lahtiseks jäetud omaniku ja valdaja vahekord. Kui tahate muuta ja reguleerida seda vahekorda ning selgust temasse tuua, siis peate ütlema, kellel on omanduseõigus ja millised kitsendused viimase kasutamisel sea-

duse järele olemas on. Siis võib omanik valdajaga teatud kokkuleppe teha. Kui seaduses ei ole öeldud, mis õigused ja kohustused on valdajal ja millised omanikul, ja küsimus lahendatud väga uduselt ning ebamääraselt, nagu usuühingute ja nende liitude seaduse § 25, siis tekib küsimus, mis vahekord siin siis õieti on? See on sarnane olukord, kus ükski ei tunne oma õigusi ega kohustusi. Valitsuse eelnõus oli sisse võetud, et oma äranägemise järgi võib kokku leppida kogudustega. Ega sinod ei hakka ise majasid kasutama. Koguduse esitaja on ise ka sinodis liige. Ta kirjutas omalalal sellele eelnõule alla, mille järele kõik lahkuminekul sinodi ja koguduste vahel sinod pidi otsustama lõpulikult, nüüd aga tuleb siia ja vaidleb seaduseelnõule vastu. Sarnane olukord ei ole loomulik. Aga seaduse tagasiandmine komisjoni minu arvates absoluutselt midagi ei anna. Siis oleks juba õigem olnud, et seaduseelnõu tagasi lükataks. Sellest ma saaksin aru. Aga selgust peab tooma, ja seepärast panen üldkomisjoni nimel ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja: Häälitamisele tuleb kõigepealt korra kohta tehtud ettepanek, seaduseelnõu anda tagasi üldkomisjoni. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud 24 häälega 22 hääle pooltolemisel. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud 29 häälega 24 hääle vastu ja 1 erapooletuks jäämisel.

(Hüüded: Lõpetada!)

Korra kohta on ettepanek tehtud, koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

7. L. Johanson'i sõnavõtmine isiklikus asjas.

L. Johanson: Austatud Riigikogu liikmed! Mina olen siit kõnetoolilt juba õiendanud üht ebaõiget teadet. Nimelt kirjutas „Postimees“, nagu oleksin mina kaitsnud usuteaduslikku akadeemiat, aga muidugi seda õiendust ära ei trükitud. Nüüd on aga rahvaerakonna poolt põllutöökoja

Koosolek lõpeb kell 21.21 min.

Kinnitan.

valimiste puhul terve rida ebaõigeid teateid levitatud rahva keskel, ja kuna mulle isiklikus asjus sõna on antud ainult 5 minutiks, saan mina puudutada ainult üksikuid küsimusi. (Vahelhüüe.) Kirjutatakse, nagu oleks praegu sotsialistide valitsus, aga see ei ole õige, seal on ka põllumeeste kogude ja rahvaerakonna esitajad. Siis on öeldud, nagu oleksid põllumehed ja sotsialistid landesvääriale maid ja metsi andnud. Esiteks ei ole seda antud. Kes selle kokkuleppe juures, mis uussakslastega sõlmimisel, kõige rohkem vaeva näinud, see on rahvaerakondlik Välisminister härra Tõnisson. Ja kui siin öeldakse, et see on kõige suurem hoop rahvuslikule iseteadvusele, siis on selle hoobi andja Välisminister härra Jaan Tõnisson. Mina isiklikult olen rahvasjanduse komisjonis teatanud, et mina selle vastu olen.

Siin on edasi kõneldud ka monopolidest ja öeldakse, et neid monopolisid antakse siia ja sinna, ja et J. Holberg tikumonopoli Rootsist toonud on. Aga sedasama on teinud ka rahvaerakondlane Teetsov, tolle aegne rahaminister.

Siis edasi kõneldakse Scheel'ile moratoriumi andmisest, et Riigikogu on mõne tunniga vastu võtnud vastava seaduse. Siin on ometi rahvaerakond, kes selle lehe laiali saatnud, kaasa aidanud. Edasi öeldakse, et antakse tollisid. Siin on jutt nisu- ja odratollidest. Nende tollide juures on kaasa hääletanud kõik keskerakonnad ja nende seas ka rahvaerakond. Kui öeldakse, et sotsialistidele on antud käitisvanemad, siis peab ütleva, et Eesti töölised on saanud siin, aga mitte sotsialistid. (Vahelhüüded.) Kui keegi on saanud midagi eriti, siis see firma, keda on saneeritud 50 miljoniga ja kus ühele tegelasele on määratud 60.000 kuus tasu ja 40.000 pensiooni. (Vahelhüüded.) „Postimehe“ firmat on saneeritud. (Vahelhüüded.) Sotsialistid ei ole aga selle valitsuse ajal isiklikult mitte midagi saanud.

See näitab, kuidas levitatakse kodanike keskel ebaõigeid teateid, ja kuidas katsutakse seda teiste peale veeretada. Sarnase talituseviisi kohta on sõna, aga selle kohta jätan selle sõna ütlemata.

Juhataja: Lõpetan koosoleku.

Õige.